

Luceafărul



Expoziția „Tinerimii Artistice“:
O. Spaethe, Carmen Sylva.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Ștefan Cacoveanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Enea Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 „ „ „ „ 13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiiu (Nagyszeben).

Ca sfârșitul anului școlastic Cărți de premii Cataloage gratis și franco.

Pentru școlile superioare.

(Urmare din Nr. 10 din 16 Maiu a. c.).

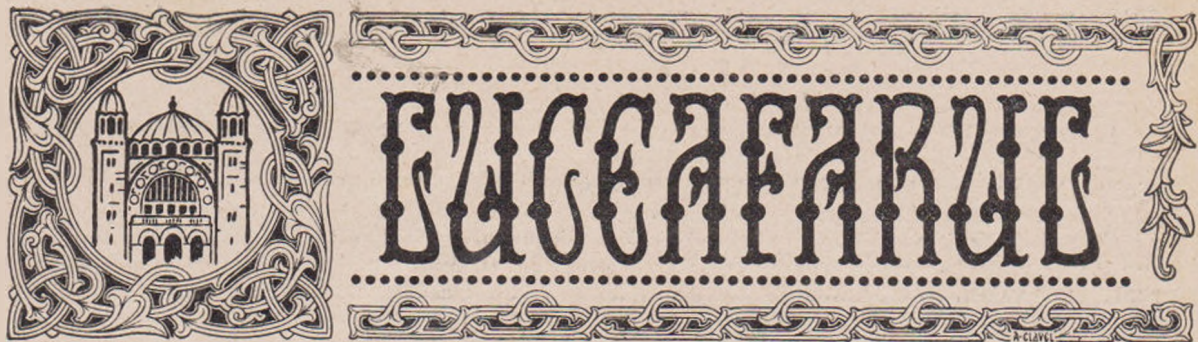
Aluășiu, G., **Socetăți de cumpătare**, îndreptar pentru înfrînțarea lor. (Epidemia sau boala rachiului). —.60.
Barcianu, Dr. D. Popovici, **Dicționar român-germân**, broș. 6.—, leg. 7.60.
— **Dicționar germân-român**, broș. 8.—, leg. 10.—.
— **Gramatica germână**, teoretică-practică pentru uzul tinerimei. 2.80.
Călin, I., **Învățământul antialcoolic**. (Igienă, morală, economie). —.50.
Carmen Sylva, **Poveștile Peleşului**. —.95.
Coșbuc, G., **Povestea unei coroane de oțel**. 1.50.
— **Războiul nostru pentru neatârănare**. —.95.
Cunțan, M., **Fecloara dela Orleans**, dramă, trad. din nemțește după Fr. Schiller, broș. —.90, eleg. cart. 1.30.
Ebers, G., **Homo sum**, roman, trad. de Mugur. 1.60.
Ghica, I., **Scrisori către Alecsandri**, cu o prefață cuprinzând date din viața autorului. 3.—.
Holban, A. D., **Oameni celebri din anticitate**. 3.50.
Moga, O., **Cultura pomilor roditori**. 1.—.
— **Cultura viei și fabricarea vinului**. 1.50.

Negruțiu, I. F., **Stilistica practică** sau regule și exemple pentru tot felul de scrisori, petițiuni, acte etc. —.80.
Onciul, D., **Din istoria României**. —.95.
Pann, A., **Opere complete**. 1.50.
Petrescu, N., **Ilie Marin**, povestire educativă. 1.50.
Pop, St., **Dicționar ortografic al limbii române**, leg. 1.75.
Popoa, I., **Caractere morale**, exemple și sentințe. 2.—.
Putnok și Crișan, **Dicționar maghiar-român și român-maghiar**, leg. 6.—.
Rosetti, R. D., **Dincolo de hotare**, note din călătorie. 2.50.
Russu-Șirianu, I., **Moara din vale**, romane. 1.40.
Șăineanu, L., **Dicționar universal al limbii române**. 8.—.
Sima, Gr. a lui Ioan, **Izvor de bunăstare**, îndrumări și povește scurte și practice din economie. 1.—.
Smiles, S., **Caracter, purtare și statornicle**, pentru tinerete, trad. de M. Negulescu. —.60.
Slavici, I., **Ardealul**, studiu istoric. —.50.
Vlahuță, A., **Din trecutul nostru**, cu ilustrații de Stoica. 3.50.
— **România pitorească**, cu ilustrații după tablourile lui Grigorescu. 1.50.

»Biblioteca Minervei«, »Biblioteca pentru toți«, »Biblioteca românească enciclopedică Socec« (după cataloage separate) foarte potrivite ca premii pentru acest scop.

Prețurile în coroane.

Se află la **Librăria W. Krafft, Sibiiu.**



Literatură pentru copii.

— Trei premii ale revistei „Luceafărul“. —

Literatura noastră pentru tinerime și mai ales cea pentru copii e cât se poate de săracă în opere de o adevărată valoare. Toți cei ce se ocupă cu creșterea plăpânderilor generației cunosc prea bine această mare scădere a educației noastre naționale, dar prea puțini dintre dâșii au posibilitatea de a o înlătura.

Cei chemați să îmbogățească și acest ram părăginit al literaturii pentru copii sunt numai scriitorii. Până acum s'au gândit prea puțini dintre ei la miile de copii dela orașe și dela sate atât de dornici de cărți bune și frumoase. La alte neamuri sunt scriitorii, cari vieța lor întregă scriu numai pentru odraslele tinere, mulțumindu-se cu cununile de lauri împletite de sufletele nevinovate și curate ale celor mici. Și poate că acești lauri sunt cel puțin tot atât de durabili ca și cei împlețiți de „marele public“. Credem chiar că scriitorii de talent cari se adresează copiilor, trăesc mai viu și mai durabil în conștiința întregului popor. Cei în vârstă cu câtă duiosie își aduc aminte de poveștile și poeziile frumoase din copilărie și cu ce aureolă de dragoste împodobesc numele celor ce le-au trezit în suflet fiorii primelor bucurii estetice.

Revista noastră, care urmărește cu un deosebit interes problemele educației naționale și care a publicat patru volume din „Biblioteca pentru copii și tinerime“ de A. O. Maior, dă un nou îndemn poezilor noștri să-și încoarde lira pentru cântece pe seama copiilor, publicând concurs pentru trei premii.

Un prietin al „Luceafărului“ ne-a pus la dispoziție suma de

100 cor. pentru trei poezii

scrise pentru copii între vârsta de 6—8 ani, rezervându-și numai dreptul să le poată publica în cărțile de școală.

Poeziile nu vor putea fi mai lungi de 2—4 strofe, sau 16 rânduri.

Autorii cari vor binevoi a lua parte la acest concurs, ne vor trimite manuscrisele, — dacă vreau însoțite de un plic închis cu numele lor, —

până la 1 Septemvrie nou 1910.

O comisiune compusă din redacția noastră și bărbați de școală va examina poeziile intrate la concurs și cele trei poezii mai bune vor fi împărțite de următoarele premii:

Premiul I. 50.— cor. || Premiul II. 30.— cor. || Premiul III. 20.— cor.

Celelalte poezii reușite se vor publica în revistă.

Oct. C. Tăslăuanu.



M a m ă .

Scăpătă soarele când i-a lăpădat un băiețandru în gropile dela cotul pădurei. Și până nu i-a mai aruncat odată în sus pe fiecare, pe vârful piciorului, de a icnit, n'a plecat băiatul!...

Țipă cățelușii rătăciți prin iarbă și caută cu botuțul. Unul e porumbac și învârgat cu alb pe la gât, doi sunt negri corb și celalalt bălan. Câteși patru sunt dolofani și rotunzi ca niște gângălici! Se târăsc pe piciorușele grase, dau se ridice capul, dar bălăbăne când într'o parte, când într'alta, e gâtul crud n'are putere! De câte ori se alătură unul de altul, dibuie cu botul, se proptește pe picioarele dinapoi și caută; dar nu găsește țâța!

Și iar se răsnesc prin iarbă, dibuesc cu nasul, gem, le fură vântul glasul și nimeni nu-i aude, nimeni nu-i vede!...

S'a noptat. Au ostenit cățelușii de atâta țipăt și s'au făcut purcoi câteși patru. Cum bate luna în ei, par'că e o grămăjoară neagră stropită cu alb.

Nici nu mai se simt. Când și când se umflă vântul pe deasupra groapei, atunci le tremură carnea pe spinare, se încrețește pielea plăpândă cu părul doar răsărit, se vâără și mai mult cățelușii unu într'altul și gem înăbușit!..

Trece vântul, se topește gemătul în seara liniștită; iar de sus se revarsă și mai mult un lac de lumină peste grămăjoara amorțită!..

*

A bătut de mult miezul nopții, și Dolfa n'a dat ochii în gene! N'are astâmpăr! Cât ține coșara umblă dela un colț la altul; sare pe zid, răsăie cu picioarele, apoi apucă cu dinții și roade cătușa ușii. Roade, roade și latră până nu mai poate — atunci se lungește cu botul pe labe și stă dusă, cu ochii închiși pe jumătate și cu genele jilave...

Pe fereastra de sus a coșarei năvălește un val de lumină, dela lună, și se revarsă în colțul dinspre ușe, par'că întrădins să mângăie pe mama trudită de dorul copiilor! Și sunt calde și blânde razele, ca o gură mică și moale care caută să sugă.

Dolfa tresare, schincește, se uită împre-

jurul ei. Par'că-i simțise lângă ea într'o clipă! Iar sare în sus, iar dă ocol coșarei și iarăș trage cu dinții de cătușă!..

...Se ridicase soarele de vreo suliță când i-a deschis ușa un copil. Cum a scăpat, Dolfa s'a dus glonț la copca cu paie. A scotocit cu botul prin culcuș, a miroșit în toate părțile, a lătrat, — apoi s'a năpustit pe poartă.

A ieșit din sat, a apucat drumul câmpului și aleargă cu limba scoasă. Se oprește când și când, saltă capul, miroase și iar latră. De trece pe lângă vreun trecător, se dă în lături omu și-și pregătește băfu: o fi turbată spurcăciunea! Apoi îi dă gură până n'o mai vede!..

Dar Dolfa nici c'aude, nici că vede! Ea caută mereu, schincește, tot miroșind pe jos, și gonește ca luată de vârtej!..

S'a oprit tocmai la Măgura Țuiului, unde aveă grâu stăpână-său. A căutat prin toate răzoarele, a lătrat, a ascultat cu urechia.

S'a dus și pe la vie, a cutreerat în lung și în lat, a miroșit pe sub toate vițele; dar nu și-a găsit căteii!..

A ochiat-o pândaru și a scos-o cu alai și cu bulgări din vie!..

S'a întors spre sat. A cârmit soarele de nămiezi, se îngroașă căldura și zăbușeala lui Cuptor dogorește de par'că ar aprinde pământul.

Ierburile s'au plecat pălite, porumbul, cu mătasa abiă mijită, de se mai bizuie să-și fie moțul tot mândru! Nici jigăniile nu mai mișcă! Dar Dolfa nu simte nici oboseala, nici căldura!

E toată o apă și un praf! Și gonește cu drumul lung. De abiă se zărește, cât un pumn, în norul de pulbere ce se lasă în urmă ca un sul gros.

S'a oprit iarăș la copca cu paie. Mai scotocește încă odată cu botul! — tot nu sunt! Când dă să latre nu mai are glas!... S'a lungit lângă culcuș, stă cu gâtul lipit pe pământ și limba plină de praf îi atârnă în jos, pe stratul de paie. Ochii îi înnoată în lacrimi, și de sub gene alunecă la vale, peste bot, două părăiașe, îngroșate cu pulbere!



A. G. Verona, Drum lung.



A. G. Verona, La izvor.

De câte ori scâncește Dolfa, i se seacă pieptul, și odată cu oftatul mustesc și lacrămile, — atunci aduce încet laba și se freacă la ochi...

Dar unde o rabdă să stea locului! I se frige sufletul de dorul căteilor și par'că o ciupește ceva de inimă. Iar se scoală. Sare peste pâr-lazul din fundul grădinei și acum apucă drumul spre pădure. Tot miroase pe jos. Se sperie oile pe luncă, ciobanul asvârle cu bățul după ea și îi dă chiot.

— E turbată, măi omule, — se auzi gura unuia care venia delă câmp, — am văzut-o azi de prânz tocmai pe la Siliște! Și tot așa cu limba scoasă și cu spumă la gură!...

Ciobanu o gonește și mai mult și-i dă chiot. Dar Dolfa n'aude, nu vede.

În marginea aninilor eră să dea peste pădurar! O ia și el la goană. Căteaua cotește pe lângă pădure.

Se oprește o clipă în loc și trage cu nasu din cotro bate vântul. O rupe la fugă spre gropării!... Merge ce merge, apoi stă în loc, miroase toate buruienile și iar pleacă.

Pădurarul s'a luat după ea cu pușca.

— Eră să dea peste mine, mă băietel!...

— Da n'a trecut și prin oile mele, — îi luă vorba ciobanu, care alergă și el cu bățu pe umăr, — cine știe, să nu mai dau de altă belea acuma!

— E turbată, — grăi pădurarul, — am văzut-o eu bine!... Nu eră să-mi sară în piept, dacă nu băgam de seamă!...

— D'apoi cum crezi! — dete din cap ciobanu, — îi atârnav balele până în pământ!... De unde mai veni și spurcăciunea asta?!

— S'o împușcăm, luă iar vorba păduraru, — mi-e frică să nu pățesc ceva, prea eram în vântul ei!...

Ciobanu și mai sperios.

— Dar eu cu oile!...

Pădurarul merge înainte cu pușca gata!

Ciobanul după el cu ciomagul pe la spate.

— Uite-o s'a oprit în gropării! ciuli capul păduraru.

Ciobanul întinzând doar gâtul.

— Nu știu ce morfoleşte acolo! Mai încet să nu ne simtă!...

Păduraru desfăcî cocoșu.

— Vezi s'o nimerești unchiule, — mai șopti ciobanul și se lăsă pe vine.

Păduraru îngenunché și puse pușca la ochi. Nici firele de iarbă dimprejur nu mai clintesc! Cătelei i se vede doar capul. Ciobanul a înlemnit deoparte, doar ochii îi fug, când spre groapă, când pe țeava puștii!

Căzî cocoșu pe țilindru și detunătura sparse pădurea. Un nor de vrăbii se împânzi pe deasupra aninilor.

— N'ai nimerit-o, sări ciobanul în sus, — uite că nu fuge!...

Pădurarul făcî mâna coviltir și se uită.

— A prididit-o rău turbarea, că nici nu mai aude!...

— Trage și țeava cealaltă unchiule!

Pădurarul trecî mâna peste frunte, isbi de câteva ori cu pumnul în țeava puștei și iar îngenunchie.

— În cap trage unchiule, — mai șopti ciobanul. Pădurarul ochește, așează patul puștei la umăr, mai înaintează nițel, tot pe genunchi, se dă spre dreapta și iar ochește...

Când răsună detunătura, se auziră și che-lălăeturi!

Pădurarul se ridică în sus.

— M'am ferit de buza gropii adeneaori și am tras prea sus!...

Ciobanul alergă spre groapă cu bățul la spinare.

— Să-i dăm foc și să trec oile prin fum! Pădurarul mai pe urmă.

— Să le treci și să ne afumăm și noi!...

...Când ajunseră pe marginea groapei, Dolfa deabiă putî să mai ridice capul; schinci, și cu ochii înecați în lacrimi, le arată căteii! Dete să-și lingă copilașii, dar un vâl de sânge gâlgăi din rană, — unde o împușcase — gemî înăbușit apoi își culcă botul peste cațelușii cari sugeau de zor!...

— N'a fost turbată unchiule, — rupse vorba ciobanul.

Și i se însenină fruntea că i-au scăpat oile. Pădurarul înlemnise răzimat în pușcă.

— Să-i poarte păcatele ăl care i-a lepădat căteii! Că d'aia umblă ea zănatecă!...

Ioan Chiru-Nanov.

Visarea întâi.

Eram pe-atunci pe țărmul vieții amare
Ce neatinsă mi se 'ntindea 'nainte
Ca marea 'nfiorată și fierbinte,
Ca cerul limpede pierdut de soare.
Credeam pe-atunci în vise fără țințe.

Ca răsărit din gândurile mele
Cu chipul unui rege dealtădată,
Cu ochi adânci, cu barba 'ntunecată,
Sub răspândite străluciri de stele
Păraii în sear' aceea minunată.

Și azi de nesfârșitul cel feeric
În care te-am văzut, mi-e mintea plină,
Și azi revăd cum fața ta senină
Luase tot al nopții întuneric
Și toată calda stelelor lumină!

Și-mi mai aduc c'un dor adânc aminte
De dimineți de vară 'n fața zării
Când cerul larg, de ștersul depărtării
Topea 'n vibrări albastrul său fierbinte
Pe margini tremurând ca apa mării...

Și iarăș tu erai atunci aproape
Părând desprins ca 'n vise din paloarea
Luminilor — și 'n juru-ți toată zarea
Te cuprindeă ca un întins de ape
Ce-l străbătea de focuri depărtarea.

Eu nu știu cum gândeai, necunoscute,
Nici cum simțeai. Și nici nu știu furtuna
Ce-ar fi lăsat-o 'n viața mea, nebuna
Și trista sete-a dragostei știute,
Pierdută 'n urmă pentru totdeauna.

Eu nu am cunoscut decât frumosul.
Ș'atunci m'am închinat din suflet ție,
Și ziua sub oceanica tărie,
Și noaptea, când sclipea misteriosul
Adânc, de-albastra stelelor făclie!

De-atunci, de tine de-am plecat departe
Nemărginit am calda-mi amintire
Căci am sorbit prin simțuri și simțire
Frumosul tot, de care-am avut parte,
Și din cetăți, și din bogata fire:

Din marea cânturilor armonie
Care cuprinde lumea și-o străbate
Cu haosu-i de strune tremurate
Am ascultat cu-a patimei tărie
Pe cele zgomotos-întunecate.

Căci mă răpea cu aripi mari furtuna
Deslănțuită 'n jalea lor fierbinte!
Că ele chipu-ți mi-aduceau 'nainte.
Și le simțeam: profane 'ntotdeauna
Ca dorul; le simțeam, ca ruga sfinte.

Sau am gustat, gândind intens la tine
Tristețea frământată și amară
A singuraticilor nopți de vară,
Când se sfășie vântul în suspine
Și toată vieța noastră se 'nfioară.

Și ochii mei au adorat frumosul
Din vremuri vechi, ce-avea asemeni ție
O tainică și-adâncă poezie!
Și sufletu-mi sorbi din flori mirosul
Ce-l răsturnau din cupa străvezie.

El îl sorbi, cum zeii stinși băură
Odată 'n raiul lor păgân nectarul.
Căci setea-mi deșertându-le paharul
Găseă 'n nepământeasca băutura
Beția care-i potolea amarul!

Căci înțeles-am vieța care arde
Și umple de lumină toată firea,
Fără s'o gust — dumnezeind simțirea.
Și sufletu-mi vibră cu mii de coarde
Într'un avânt asemeni cu iubirea...

— Iar astăzi, — îmi rămâi așa departe!
O clipă tu ai dat un scop tristeții,
Ce mă ardea pe-atunci, de setea vieții.
Iar vieaș' a stins, în tot ce ne desparte,
A stins, de mult, lumina frumuseții.

Căci azi zimbesc gândind cât de asemeni
Tu poate-ai fost cu alți frumoși ca tine
Și minunați — cu suflete străine.
Și nu mă doare c'altora tu semeni,
Și că de mult s'a șters visarea 'n mine...

Alice Călugăru.

Un rob al dosarelor.

În fiecare dimineață, Ispas Ibănescu, arhivarul prefecturei, înainte de a merge la slujbă, trecea pe la oficiul poștal ca să ia „corespondența pentru serviciu“.

Când i se da în primire cele câteva plicuri,

sărac care, din economii și mari sacrificii, ajunsese să-și înjghebe o bibliotecă plină de cărți alese, frumos legate...

După aceea luă de pe o măsuță alăturată, registrul de intrare, în care trecea adresele și ordinele primite. Și

când dădea peste o hârtie cu vreun ordin nelămurit pentru dânsul, numai îl auziai exclamând: „Ei poftim, Ministerul care ne cere nouă să ne dăm avizul!!... Par'că datoria noastră e să facem“ etc... Totdeauna vorbea în numele serviciului: „Noi putem face, noi nu putem!“ Când isprăvca cu trecutul hârtiilor, începea să coase dosarele, el singur, deși cameristul serviciului avea această însărcinare. Nu-l lasă însă pe odagiu să facă această treabă, de frică să nu-i mototolească cumva adresele sau să le păteze cu mâinile lui, desigur, nespălate. Și ținea ca toate hârtiile din dosare să fie de o curățenie neîntrecută. Se simțea desnădăjduit când eră nevoit să coase la dosar o petiție care nu eră bine scrisă sau pătată. „Ei poftim, — strigă, — ce nesimțire la țărani! ăștia!“ Iar când găsea plângerea vreunui cetățean, cerând un lucru care nu se putea încuviința începea: „Nu se poate, omule, să-ți

aprobăm cererea! Degeaba strica și un timbru, nenșorule!!“.

La două sau trei zile, avea obiceiul să-și premenească arhiva, această pritoceală a dosarelor, o făcea în orele libere, atunci când colegii lui se odihneau după masă, sau jucau cărțile și biliardul la cafenea. Scotea din dulap toate dosarele, făcând din ele, în mijlocul biroului, o piramidă care ajungea până aproape de plafon. După ce cercetă în parte fiecare dosar, îl puneă la loc cu multă băgare de seamă și cu atâta grijă că par'că i-ar fi făcut vreo durere, isbindu-l mai tare. Câteodată eră așa de adâncit în această operație de primeneală, încât țigarea



Ary Murnu, Portretul d-rei Cocea.

plecă repede și traversă strada principală, mândrindu-se oarecum că-l vedeă lumea ținând în mână corespondența oficială, bătătoare la ochi cu culoarea ei galbenă-portocalie. Ajungând la birou, aruncă plicurile cu sgomot pe masă, și după ce își făcea o țigare, începea să le desfacă cu grije și cu o oarecare emoție, ca și când ar fi primit o veste din partea unui amic sau a unei rude de aproape. Apoi își deschidea dulapul, unde dosarele stăteau înșirate, după ordine și în regula cea mai mare. Rămânea clipe întregi în fața șirurilor de dosare și le privea cu mândria și mulțumirea unui intelectual

pe care o lăsă aprinsă pe masă, se fumă ea singură.

De șapte ani, de când e funcționar la prefectură, Ibănescu n'a lipsit o singură zi dela birou. Ba da, a lipsit odată: la înmormântarea tatălui său — dar atunci numai câteva ceasuri; după înmormântare viind să-și treacă toate hârtiile în registru sau la dosar.

De asta, mai deunăzi, directorul prefecturei a rămas surprins, când arhivarul veni să-i ceară un concediu de 15 zile. Îi întinse și-o petiție în care scria: „dorind a mă căsători pe ziua de 24 Septembrie, vă rog să-mi aprobați o permisie de 15 zile etc.“...

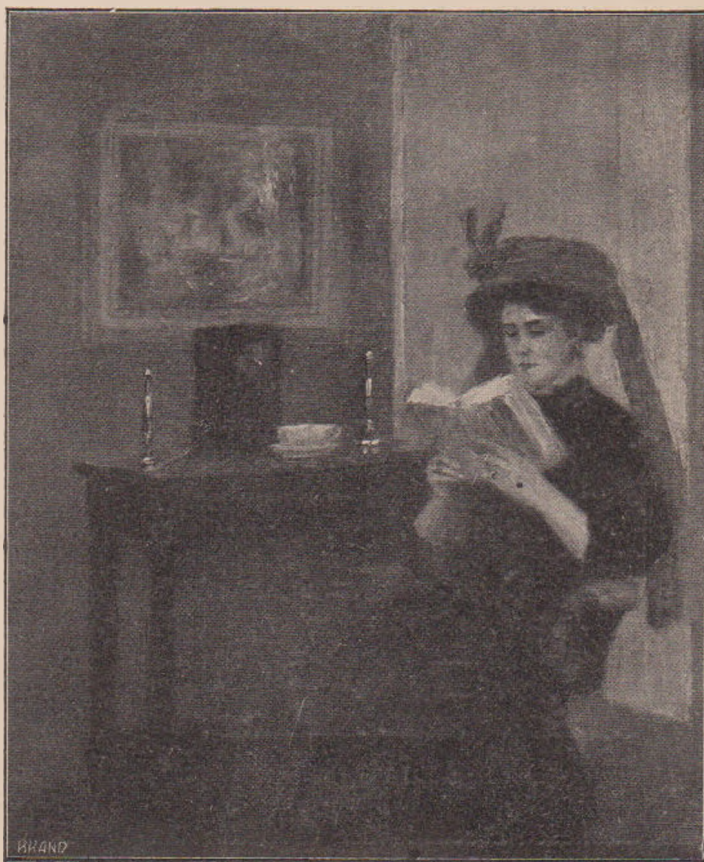
Deși căpătă învoirea cerută, totuși în dimineața nunții, Ibănescu avu grije să treacă la birou, ca să mai așeze cele adrese și să mai dea sfaturi celui care trebuia să-i fie locul pe timpul lipsei. Și se adâncise așa de mult în orânduiala hârtiilor, încât uitase că la orele 11, trebuia să meargă la ofițerul stărei civile. A trebuit să vie socrul ca să-i amintească de acest lucru.

Nunta a fost frumoasă, că doar eră fată de negustor mireasa lui Ispas Ibănescu. Și șeful de birou a fost la nuntă, că se și cădea o așa cinste unui funcționar ca Ispas Ibănescu. După dorința socrului, tinerii trebuiau să facă și un voiaj de nuntă, de aceea a cerut arhivarul 15 zile concediu, altfel i-ar fi ajuns mai puține. Tânăra pereche a fost petrecută cu alaiu la gară, de rude, prieteni și lăutari. Nașul le-a scos bilete de clasa II-a până la Brașov, prin București.

Când s'a văzut în vagon alături de nevasta sa, care pentru întâia dată își răzămă capul parfumat de umărul său, Ispas uită, pentru câteva momente, prefectura, arhiva, registrele și toate hârtiile oficiale și neoficiale, închipuindu-și că toată vieța lui a fost un om liber, care n'a făcut altceva decât să mângăie părul parfumat al femeilor frumoase.

Cam stânjeniți de cei câțiva călători din

vagon, tinerii își vorbeau în șoapte, făcând tot felul de socoteli și chibzuri asupra vieții pe care o vor duce-o împreună. Într'un rând, însă, Ispas se retrase în colț și rămase tăcut, dus pe gânduri. „La ce te gândești, domnule Ispas?“ Ispas zâmbind îi răspunse: „La nimic, adică mă gândesc de am ajunge



G. Mărculescu, Pălăria verde.

mai repede la București!“

Roșindu-se puțin, tânăra se lăsă mai îndrăzneată pe pieptul bărbatului. Apoi, furată pe neașteptate de somn, adormi zâmbitoare. Ibănescu, după ce cercetă cu grije portofoliul cu cei câțiva poli, închise binișor ochii și îndată un sforăit sgomotos se puse la întrecere cu țâncănitul monoton al drumului de fer.

Mai în spre dimineață, când geamurile vagonului se albiră de cele dintâi dungi ale zorilor, Ibănescu se sculă tresărind ca dintr'un vis neplăcut.

— Ce s'a întâmplat? — îl întrebă nevasta al cărei cap lunecase de pe umărul bărba-



Fr. Storck, Industria.

tului. Ibănescu căscând, râse cu poftă: „Închipuește-ți ce am visat?... Par'că trebuia să vie prefectul în inspecție și eu parcă aranjam dosarele, când dădui peste dosarul Nr. 793 — cel cu afacerea pietrișului — care eră rupt de-i curgeau filele din el... Eu par'că mă munceam să le adun, da ele tot mai rău se risipeau... Noroc că mă trezii, că mă prinsese nădușelile... Eră glumă să-mi găsească prefectul arhiva în halul acesta?!...

Fără să priceapă de ce eră așa de grozav visul, femeia zâmbi blând și îl mângăie ușor pe cap. Cu cât se luminea mai tare de ziuă, cu atât Ibănescu părea mai îngrijorat. Când se opri trenul într'o stație, arhivarul se uită pe geam:

— Opt punct! strigă. La vremea asta eram la birou!

Se lăsă îndată îngrijorat și o dungă de întristare îi amări colțul buzelor.

Cam îngrijată, femeia îl întrebă pentru a doua oară:

— La ce te gândești, Ispas?

— Ia mă gândesc, răspunse fără să-și mai ascundă amăreala, mă gândesc că am lăsat baltă arhiva pe mâna unui nepriceput... Are să-și bată joc de registre... Mai ales că are o scrisoare ca băieții din școalele primare... Par'că văd că dă dosarele pe mâna odagiului...

Și ferindu-se să întâlnească privirea femeii, își aruncă ochii peste câmp, îndărăt, măsurând cu nemulțumire locurile peste cari trecuse.

Colegii lui Ibănescu scriau îndârjiți la mesele lor... Ajutorul de arhivar mai ales munciă din răputeri, lipsa lui Ibănescu simțindu-se cu totul. Un împieगत căscând de câteva ori, zise dând din cap: „Ce-i pasă lui Ispas!... Acū trebuie să fie la Brașov!“

— Da de unde? observă un altul. Nici n'avea timp când s'ajungă! Ș'apoi s'o mai fi oprit și prin București, mai ales că n'a fost de când e el în capitală...

Ceilalți funcționari lăsând lucrul, se amestecară și ei în vorbă și îndată se încinse o discuție asupra călătoriei cu drumul de fier în străinătate; în cât timp poți s'ajungi la Viena, la Paris sau la Budapesta!...

Dar discuția lor fu deodată întreruptă prin deschiderea pripită a ușii. Și n'au știut cum să-și ascundă mirarea când văzură pe Ibănescu intrând. Colegii crezând că i se întâmplase vreo neplăcere intimă în timpul călătoriei de nuntă, nu-l mai supărară cu nici o întrebare, așteptând să vorbească el cel dintâiu. Ispas Ibănescu, luându-și repede locul, înainte să-și deschidă registrele, zise:

— Am sosit chiar adineaori, cu trenul de 10... N'am mai fost la Brașov... Ce pe-trecere poate fi asta, când știi că te așteaptă atâtea hârtii neînregistrate?!...

Apoi deschise cu lăcomie registrul de intrare.....

Turnu-Măgurele.

Al. Cazaban.

Postumus vorbește.

...Și-acuma plângi zdrobit ca luptătorul,
Când arde 'n flacări sfânta lui cetate:
Tu ești învinsul. Ea-i învingătorul.

Și noaptea tristă umbrele-și abate
Pe unde ți-ai trimes odată dorul
Mândriei tale azi îngenunchiate.

Tu ți-ai zidit palatul pe ruine
Și-acum în somn stafia ți s'arată,
Și-alungă visul dulce dela tine.

Tu ți-ai făcut icoană adorată
Din lutul mort, ce 'n lanț păcatu-l ține:
Ea n'o să te 'nțeleagă niciodată.

Căci n'a 'nțeles în vieța ei cuvântul
Nici focul unei inimi îndrăgite. —
Ca frunza toamnei, când o bate vântul,

Se clatină mânată de ispite.
Tu singur, singur ți-ai săpat mormântul,
Ce-acuma visul tânăr ți-l înghite.

De-ai fi urmat străvechea 'nțelepciune,
Azi dorul tău și-ar fi văzut limanul
Într'aurit de soarele ce-apune.

Dar tu ți-ai îndumnezeit dușmanul,
Tu i-ai adus prinos și rugăciune,
Și sufletul ți l-ai jertfit, sărmanul.

Vai, toți avem o mamă iubitoare.
La gândul ăsta, valul de mânie
Își potolește ura arzătoare.

Și nu-și revarsă 'ntreaga lui urgie
Pe ori și ce femeie de sub soare,
Dar s'o divinizezi? E nebunie!

Tu n'ai privit în juru-ți niciodată,
Să vezi vieța, care te 'nconjoară.
Privește firea tânără, bogată,

Mireasă dulce, pururea fecioară,
În purpur și 'n zmarald investmântată,
Ascultă viersul ei și te 'nfioară.

Ea scaldă în parfum plăpânda floare,
Ea nu cunoaște fardul și minciuna,
Ea ne-a adus pe ceruri caldul soare,

Ea ne aprinde stelele și luna,
Ea cântec dă ascunselor izvoare,
Și ea rămâne-aceiaș totdeauna,

Ascultă codrul fermecat spre seară
De glasul sburătoarelor poete,
Auzi al Mărei cântec de fanfară,

Privește umbra verzilor boschete
Și aurita banului comoară,
Pe care-o mișcă vântul pe 'ndelete.

Cu drag pe toate 'n suflet le cuprinde
Și cântă-le, copil duios al firii.
În inimă ce focu-ți va aprinde,

Vor înflori în cale-ți trandafirii,
Și flacăra cerească s'o desprinde
În ochii stinși de groaza amăgiri!...

I. U. Soricu.



Cântec.

Vezi ca ș'atunci fermecători
Zâmbesc mălinii iară
Și 'n orice floare de pe pomi
E-o 'ntreagă primăvară!

O, vino, dragă, că ș'atunci
Cu dulcea ta privire,
Să înălțăm, sub nucul alb
Cântări de preamărire!

T. Murășan.



Primăvara.

— Trilogie impresionistă. —

Pro memoria diei 3/15 Mai anni 1848.

I.

Parcul dela Murăș e verde.

Atâta mai are și orașul din podoabele firii. Podoabe adaptate de mâna omului pentru folosința aceloră, cari n'au decât strămoare, vuiet, praf și fum...

Cărări de nisip, bombate la mijloc se răspândesc ca niște râulețe cu diguri prin pajiștea ca peria.

De cicoare, ochiul bouului, laptele cânelui, macul

o bancă de lâng'un molid și mă răsfaț privind la jocul copiilor, dintre cari unul e al meu.

Hiperion, așa îi zic, băiat de șase ani se apropie de Rodica, o gingașă copilă, cu ochii negri ca păcatul și cu haina albă ca floarea cireșului, în părul negru cu funtă roșie ca macul.

Rodica e de patru ani, dar fetele sunt mai sentimentale decât băieții și mai increzătoare. Ea vine la Hiperion, îl ia de mână și pleacă la joc...



I. Al. Steriade, In port (Braila).

roșu, sânzienele aurii nu poate fi vorbă aici... În zadar se căznește omul, căci tot ce este desăvârșit, dela Dumnezeu este.

În mijlocul pajiștii se țin bine grupe de flori exotice, așezate în figuri cu gust și pricepere făcute. Copaci pitici și uriași cu fel de fel de frunze și ramuri se adună din loc în loc formând boschete și se înșiră cătănește în alee...

E un miros de liliac care te farmecă și par'că-ți zice:

— Șezi puțin! și îți arată o bancă albă.

Pe băncile albe, așezate ici-colea, sub umbra tufelor și în mirosul de liliac și de salcâmi șed guvernante și bone; iar pe nisip se joacă copiii.

Copiii isbucnesc de focul vârștiilor în jocuri, tăvăliri, zbenguirii fără sfârșit. Guvernantele cetesc din cărți cu scoarțe roșii; privirea lor respiră o plictiseală grea...

... Văd la una titlul cărții: Salomea! „Das ist eine unser-eine“ gândesc, și trec înainte și m'așez pe

Trece o venerabilă cu un cățaluș flocos în brațe... Copilașii se cotesc și rād pe înfundate:

— Baba cu cățelu! Hi-hi.

— Trebuie să iee un câne bătrân; ea bătrână el bătrân...

— Eu am văzut — începe Hiperion, mai încălzit de drăgălășia Rodichii — un câne mare-mare cu părul lung-lung; și nu mușcă, și mă jucam cu el și-l trăgeam de coadă și de urechi și-i băgam mâna în gură și tot nu mă mușcă.

Rodica îl privea cu ochi mari deschiși și par'că se miră, cum curge vorba din acest bărbățel!

— Și am văzut și un lup, — urmează Hiperion — la minărăgie. Lupul eră foarte rău, el mușcă pe urs, când le dau de mâncare și se repeziă de luă carnea dela el... Și am văzut măimuțe care se huițau și se țineau cu un picior și luau pânea dela tine și de mâncare se umflau fălcile...

Abia putea spune de răs și fetița râdea, să leșine.

După ce se mai potolește veselia expansivă Hiperion începe a spune cu un aer grav:

— Și cocostârcul, săracul stă într'un picior și eră supărat, foarte supărat că nu mai aveă nici un copil, că i-au luat toți copiii...

Fetița făcū o față serioasă, — apoi pe loc zâmbi și — Să fugim!

Săriră sus ș'o porniră la fugă și întrecere sănătoasă.

Pe pământ e veselie, — în văzduh e răsboiu între ființe.

Mugurii au crăpat... mugurul vieții animalice nu este oare un atom din lanțul nesfârșit al unității naturii?

„Sunt zile, în cari și în această fășie de cer se întâmplă, în aproape fiecare sezon al anului, ca lumea să ajungă la deplinătatea sa, când aerul, corpurile cerești și pământul formează o armonie, par'că natura ar voi să-și lingusească copiii“¹⁾.

Copii ai văzduhului sunt și proletarii atmosferici, vrăbiile.

Din frunziș răsună un terzet de țipete, când mai rar când mai des. Vrabiiile proletare, pentru cari a încetat cerșitoria de iarnă, a venit vremea deplinătății mugurului procreațiunii.

Lupta proletarilor nu este ca lupta elitei.

Elita, privighitoarea, luptă cu arta; proletarul, vrabia, vrea sânge...

Doi vrăbioi se întrec în ciripit și în mișcări. O vrăbiuță, ținind discret într'un ascunziș, așteaptă rezultatul luptei.

Bărbătușii rivali după mai multe intonații ciripitoare în două tonuri de terzet, se iau la trântea într'un copac... ajung pe jos... sunt încerați... se depărtează... un nou asalt... unul e sângerat... fuge... biruitorul dă o terză de biruință, ia pe tânăra copilă care aștepta pe cel mai tare și, ciripind cu satisfacție, pleacă în voiajul de nuntă.

Iar poporul de vrăbii comentează în crâng întâmplarea.

Câtă depărtare, Doamne, dela cocostârcul simbolic, până la vrabia proletară...

Aurea... inter media.

II.

E des-de-dimineafă.

E întâiu Maiu.

¹⁾ Emerson: Natura.

În orașul de pe Criș, orașul asfaltului, electricității și galițianismului, — fug de mama focului tramvaiele împodobite cu crengi verzi și cu indispensabilele stegulețe patriotice.

E primăvară națională, națională, ca toate în țara noastră.

Cu iuțeala de tramvaie electrice se improvizează un cabaret de stradă:

Pe un camion pentru transportul de lăzi e așezat un pianin și un scaun cu trei picioare, pianin pe care



C. C. Storck, Panou decorativ.

il bătucește un ala fără mustați și fără sprâncene, dar cu nasul dus în jos la mijloc și cu ochii egipteni.

Lângă ei doi semeni și o Salomee dela „sechs-und-sechzig“ se strâmbă și cântă, de par a țipă.

Am prins în treacă un refren, care e înjurătură înjurătură pe care n'o pot scrie aci²⁾, dar care cadrează perfect cu scopul cabaretului: Adunarea de bani pentru patriotificarea copiilor fără părinți (recte: fără tată). Ce minunată selecție morală, pentru o patrie cu avânturi și idealuri!

Trec grăbit pe lângă această comedie fără bani, ca să nu mă înhațe vreunul ori vreuna pentru creițari la astfel de pomană, și apuc pe-o alee și ajung într'un parc, un parc minunat, cu mausoleul

²⁾ Sub linie se poate orice cu puncte: „...az angyalát!“

principelui Rhédey, — care de băștină, neam de neam, a fost român...

Alea lungă, cu copaci uriași, mă adăpostește de orice nemulțumiri. Inima mi se deschide; din natură inhalez simțirea și dragostea de viață. Mă adăpostesc la umbră de brădet...

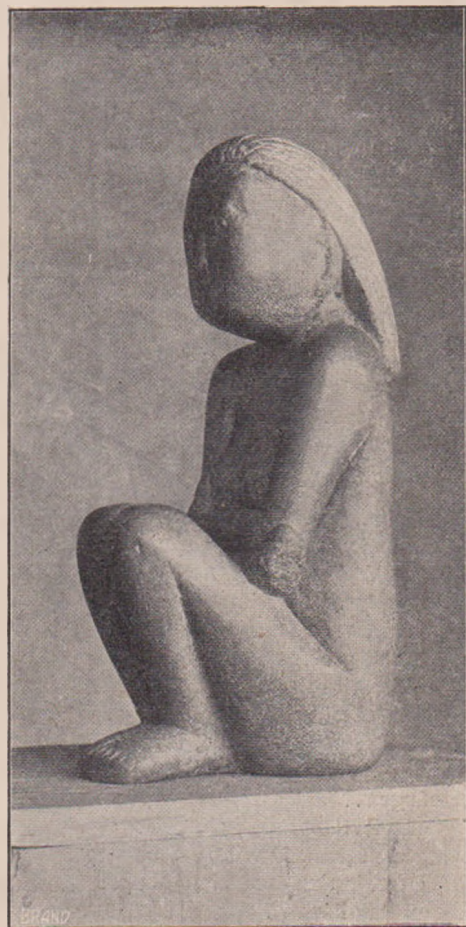
Deschid cartea, pe care o adusesem subsuoară, cuprins de fericirea de-a o putea ceti.

lâncezând într'un vaet; exprimă tristețea unui îndrăgostit solitar, o dorință plină de mâhnire, o așteptare resemnată, dă ultima plângere într'un țipet aspru și instantaneu — și se stinse. Iarăș o pauză, mai penibilă.

„Apoi auzi un glas, care nu pare a fi ieșit din acelaș gâtleej. Eră așa de smerit, așa de nesigur și plân-



O. Spaethe, Cap de expresie.



C. Brâncuși, Cumințenia pământului.

O deschid, acolo unde trebuie, ascult cântecul privighitorilor și-l urmăresc în carte:¹⁾

„Privighitoarea cântă. La început dă un țipet de bucurie sburdalnică; un val de triluri gingașe, se respiră în văzduh ca rezonanța mărgelilor de sticlă dintr'o harmonică. Urmează o pauză. Un tril se saltă cu dibăcie și e de o uimitoare lungime, părând o probă de forță, o provocare a unui rival necunoscut. O a doua pauză. O temă de trei note, cu un șir de intonațiuni succesive, se precipită printr'un lanț de gingașe variațiuni și repetă mica întrebare de cinci-șase ori, ca pe un gingaș clarinet, pe un caval ciobănesc. O a treia pauză. Cântecul se transformă în elegie, trece într'o scară mol, devine blând ca un suspin,

¹⁾ D'Anunzio: Nevinovatul.

gător, așa de mult aducea cu bocitul păsăruicilor abia născute, cu ciripitul vrăbiilor tinere; apoi, această expresiune copilărească se transformă într'o splendidă tehnică, într'o succesiune de note din ce în ce mai năvalnice, care se desfășură în triluri, în minunate șuierături în alegro și trecând în pasagii îndrăsnețe, cari se perdeau, se înălțau și ajungeau la înălțimile cele mai de sus. Cântărețul s'a vrăjit pe sine însuși, prin cântecul său. În pauze atât de scurte încât abia se suspendă cântecul, ca să se stângă și a și trecut beția într'o melodie plină de variațiuni nesfârșite, în acelaș timp și pasionate, și dulci și dulci și adânci și strigătoare, ușurate și duioase, acuș de un cald vaet, o rugăciune de implorare, acuș de un instantaneu lirism întrerupt cu cel mai desăvârșit foc“...

Cuceririle se fac nu prin școală, care torturează memoria, — ci prin cântece, care inducoșează și înalță inima...

Plec, cu cartea subsuoară, cu gândul la ai mei, — cari sunt departe...

Ajung la odaia mea cu chirie.

Soarele nu a ajuns să se ascundă după creasta codrilor, dar mi-l acoper îngrămădirile de case care

Fulgere scapără,
Norii întunecă
Zarea.

Vuet e 'n cerul cuprins
De vârtoarea
Ca marea.

Picură ploaia și
Vâjăe vântul...
Pământul

S'a răsbunat
Și-i parfumat.
Joe s'a împăcat.

III.

Trecut-au ani și vor mai trece plini de doruri și



D. D. Mirea, Păstor.



G. Patrașcu, Studiu de cap.

se ridică între noi.

Ajuns acasă, — una-două-trei: se descarcă o furtună...

Seninul se schimbă într'o clipă. Nori negri se scoară în zări acoperind cu o manta sobră soarele pornit spre apus. Dar din focul cel vecinic, zeul dă la o parte o fâșie de nor pentru a se vedea mantaua lui de foc.

Norii răsfirați spre vârful catapetesmei cerului încremenesc în forme legendare de castele de smei și Babe-Dochii...

Joe trimite un trăsnet din depărtata adâncime. Tre-sare lucirea dar nu s'aude durduitul decât ca dintr'o popicărie depărtată...

Florile din grădiniță au îmărmurit și se încearcă a-l împăca pe Joe, împrăștiind parfumuri...

de suferințe; dar primăvara pururea va fi frumoasă, vie, zâmbitoare, cu cer senin, în aer cald...

Mă răsfaț în hamacul din grădină, atârnat între doi pruni ninși de floare, — cu o carte subsuoară...

Pădurea e la o svârlitură de bătă; Murășul la o bătae de pușcă. Pădurea se 'ntinde în preajma ochilor mei și se sbate sub focul soarelui...

Stau la umbră, cu copilași neastâmpărați cari se dau peste cap, se împing și se ascund de ochii mei, când vor să facă vreun pocinog în grădină.

Prunii înfloriți își ning floarea peste mine; și cum cad fulgii de floare pe covorul de iarbă înpanată cu dumbravnic, barba popii, ochiul bouului, clopoței, pîn-tenu 'mpăratului, mazărice, floarea țigăncii... albinele viuesc de hărnicie și bucurie, sburând din floare în floare.

Ce e mai dulce în lumea aceasta ele adună pe piciorușele lor; și în castelele lor feerice îngrășe pe trântori...

Ce ți-i și cu lumea aceasta! Unul face toată munca pentru alții, și alții nimic nu fac decât mănâncă.

Un șir de meri cu obrazul florii rumenit se pregătesc, ca pe mâne să-și arate sânurile albe.

Florile de cireș rușinoase, ca întotdeauna stau sub



I. Theodorescu-Sion, „Lux in tenebris lucet“.

paza binevoitoare a piersecului îmbujorat de fericirea sa de cavalier...

Găsculițe gureșe se răspândesc prin iarbă; trag firul de iarbă și cad. Clevetind cred că au scăpat de rușinea căderii.

Bobocii de rațe se reped când în dreapta când în stânga și nicicând n'ascultă de mama lor, cloșca, ci umblă de capul lor, ca și copiii cei răi.

Patru puișori orfani se dau pe lângă copilașul care șede pe iarbă, îl ciupec de haină și se maracă pe piciorușele lui, — iar găinile ascultă glasul cocoșilor cari se strigă unii pe alții pe nume.

Fac semne când s'apropie uliul și tot haremul fuge și s'ascunde...

Rândunelele elegante, curate și harnice, trec prin aer ca niște săgeți; iar când se opresc la cuibul lor sculptural își îndreptează cravata roșie, își netezesc vesta albă și-și aranjează fracul.

Presuri, macalandri, granguri de aur, mierle șuerătoare și supărăcioase, sticleți cu haine mândre umplu văzduhul cu cântările lor. Privighitorile aprinse de focul dragostei ne dau cântecul vecinicei desăvârșiri de artă divină...

Cântă cucu...

Cântă cuce, cântă cuce
Cântă cuce, ciocu-ți pice
Să-l ia nenea, să-l ridice
Să-l dumice 'n lapte dulce
Să-l dea mândrii să-l mănânce.

Bun de vraje este cucul; el știe spune câți ani trăiești; cunoaște lumea toată; n'are casă, n'are copii...

Năcăjit ca mine nu-i
Numai puiul cucului,
Când îl lasă mama lui...

Și iarăș și iarăș cântă Românu!

Când aud cucul cântând
Și mierluța fluerând
Nu mă simt că-s pe pământ
Maică, măiculiță.

Ridic ochii spre cer... Trece un cocostârc, falnic, solemn, cu aripile întinse...

Oare nu aduce copii? *

Ce au să zică orășenii despre vieța dela țară?

Locuința mea de vară
E la țară,
E la țară.
Acolo eu vreau să mor
Ca un fluture pe floare
Beat de soare
Și amor...

Ce frumos cântă Depărățeanul! De când i-a cântat cucu? Cetitorilor, să-i reînviem memoria sfântă și opera lui nemuritoare!

Revin, la orășeni și vieța la țară:

„Locurile singuratică par a nu fi cu totul părăsite. Cu surprindere se vede nevoit omul de lumea mare să abandoneze judecățile sale orășenești, mic și mare, înțelept și deraiat. Sacul de gură-cască îl pierde dela primul pas pe care îl face în asemenea împrejurimi. Aici are a face cu o sfințenie care dă de rușine religiunile și realitatea, care a smuls cununile de glorie de pe frunțile eroilor noștri. Aici recunoaștem, că natura e o forță față de care toate celelalte apariții sunt niște stârpituri și ca un Dumnezeu diriguiește totul, pe toți ceice vin la dansa. Noi ne-am furișat din casele noastre strâmte, îngrămădite, peste noapte și peste zi și vedem cât de mărețe frumuseți ne încunjură zilnic la sânul ei. Cât de bucuroși am evadă din chichinețele noastre, cari par'că ele ne fură de sub influența ei; să lăpădăm dela noi falsificarea și prejudiciile, și să lăsăm natura să ne influențeze cu desăvârșire.“¹⁾

¹⁾ R. Emerson: Loc. citat.

Poezia unui poet american e în fruntea capitolului despre natură, — cetitorul îmi va eră nedestoinicia și totuși silința de a o traduce pentru ideile ce cuprinde:

Frumos e să vezi tu o lume rotundă
Ce este investită în nouă mistere,
Și chiar rătăciții viziuni de și-ar cere
Din inima tainicei firi creatoare...
Palpite-ți și inima ta cu natura
În clar îți va fi dela Ost pân' la Vest,

Căci duhul ce-i prins în acea formațiune
Reclam' orice suflet ce-i este la fel.
În focul-său propriu străluce-orice atom,
În germen purtând viitorul.

...
Iată... fericirea și nemurirea!

Nevasta îmi aduce paharul de lapte: „Prea mult
tot scrii, dragă!“...
Pentru conformitate

Robinson.

Sever Secula.

Cântece.

I.

Coboară tainic vraja nopții line
Cu dulci visări din lumea strălucirii,
De raze dulci în lacrimi de roauă
Îmbrățișați visează trandafirii.

Sub negru vâl dorm frunze ostenite
De alintarea vântului de seară —
Doar stelele și geana lor de aur
N'au încetat sfioase să tresară...

Mi-așa de jele și mă prinde dorul
Tăcutul dor, pe nesimțite vine...
O rugă sfântă-i liniștea de noapte
Și stau pierdut gândindu-mă la tine.

II.

Își țese vraja 'n lacrimi toată firea
Și 'n grai duios de-atâtea șoapte line
Privesc pierdut sclipirile de aur,
Copila mea, și mă gândesc la tine.

De ce mă prinde-atâta 'nduioșare
Când tremurată'n freamătul de jele
Duiosa frunză-și tâlcuește dorul
Și când îmi râde luciul drag de stele?

E glasul tău în șoapta primăverii,
Atâta dor și dragoste ascunde,



St. Luchian, Haham din Moinești.

Și ochii tăi scânteii din lumi senine —
Iubirea lor — iubirea mă pătrunde.

Vidu Rusmin.

Un cântec.

După Bodenstadt.

A fost la noi în sat de mult
O nuntă cum vezi rar,
Ș'atunci s'a rătăcit pe-aici
Un gârbov lăutar.

„Cinstesc și eu pe miri“; a zis
Cu glas înduioșat,
Și lin din strune a 'nceput
Un cântec fermecat.

Toți cei de-atunci se odichnesc
Sub cruce în țințirim,
Dar cântecul acela vezi
Și astăzi îl mai știm!

T. Murășan.

Amintiri despre Bunea

de I. Paul.

(Sfârșit.)

III.

Au trecut apoi ani și ani la mijloc și din copiii dela Blaj, din flăcăii dela universitate, am ajuns și Bunea și eu și toți ceice au mai rămas în viață din generația noastră înțre



Kimon Loghi, La marginea lacului.

respectabilii societății, între bătrânii satului, cum se zice. În curgerea acestor ani de multe ori ne-am văzut cu Bunea, de cele mai multeori la Blaj, unde multe ciasuri neuitate am petrecut împreună cu amintiri și taifasuri de tot felul.

Nu mai pot uita, cu câtă plăcere mergeam la biserică în Blaj pe vremea, când Bunea era secretar al mitropolitului și când el împreună cu un alt preot tânăr, chipeș la față și la stat și cu glas frumos ca și Bunea slujeau ca diaconi sau lectori (ceteți) în suita mitropolitului. Niciodată n'am înțeles profunda înțelepciune, înalta poezie și bogăția limbii din textele noastre bisericești, ca din graiul limpede și cald al cetețului Bunea.

Când îmi pășteam ochii pe mișcările elegante din pricina simplității și a naturaleții lor, pe înfățișarea de arhanghel a lui Bunea și când graiul lui limpede și armonios cutremură inima în mine, îmi venea par'că, să sar la el, să-l iau în brațe și să-l sărut pe fruntea cea lată și pe amândoi obraji, oglinda căldurii și a cinstei sufletului său. Așa fac mamele române, când copilașii lor îmbrăcați cu cămașă albă de sărbătoare se întorc dela biserică, încărcăți de gloria de a fi cetit apostolul în auzul satului întreg. Așa făcea mama cu mine în ziua de Paști și așa îmi venea să-i fac și eu lui Gusti al meu. Ce e drept, că nu mi s'a întâmplat, să cunosc în viață un preot cu atâta dar dela Dumnezeu, dar nestudiat, adevărat dar dela Dumnezeu.

Nu știu cum s'a întâmplat, dar n'am avut niciodată prilej, să aud pe Bunea predicând în biserică sau ținând o cuvântare în public. Am cetit însă unele din discursurile lui, cum au fost de pildă discursuri dela adunarea comitatului din Aiud, cel dela înmormântarea regretatului Aurel Mureșan și capodopera de discurs clasic dela adunarea din Alba-Iulia a societății de teatru, în care Românul, istoricul și artistul par'că s'au luat la întrecere. Îmi închipuiesc însă acest discurs rostit de gura lui de aur. Bunea cu inima, cu cultura și talentul lui a fost fără îndoială unul din cei mai de frunte oratori ai neamului nostru. Bine ar face vreun cărturar din Blaj, dacă ar aduna toate predicile și discursurile lui Bunea și le-ar tipări, ca să aibă parte toți iubitorii de frumos, și cei de astăzi și ceice vor urma, de această bucată ruptă din inima și mintea lui Bunea. Din venitul acestei cărți ar putea poate să trăească și să învețe carte vreun băiat sărac dela liceul din Blaj, în care cine știe, dacă împreună cu pâinea de toate zilele nu se va pogori și duhul lui Bunea din ceriu.

În toată curgerea acestor ani ne-am scris unul altuia, în tinerețe mai des, apoi tot mai rar, după ce preocupările și belelele vieții s'au îndesit cu vârsta, abătându-ne și pe

unul și pe altul din căile inimii tinerești. De câteori primeam însă slova lui, mi se părea că numai ieri ne-am despărțit, așa de familiară îmi eră. În scrisori ca și în vorbă Bunea eră sfătos, cald și moderat, știă însă să devină și colțos, când îi venea așa câte o hachiță. Așa îmi aduc aminte, sunt ani de atunci, că primisem și eu ca toți foștii elevi ai liceului din Blaj, cari trăesc în România, o circulară, în care eram invitați, să facem colecte pe aici în folosul liceului din Blaj, fiindcă guvernul unghuresc pusese pintenii în coastele Blăjenilor, precum că să modernizeze și să mărească clădirile și zestrea școalelor, că de unde nu, etc. etc. Pe adresă eră slova lui Bunea, dar fără nici o comitivă ci numai așa: „mi se defereă spre competentă afacere“, cum se ziceă mai de mult în stilul curial dela Blaj. Eu, se înțelege, că deși neunit, deși știam, că Românii din România liberă nu prea dau bani pe fleacuri de acestea, numai decât mi-am pus în gând, să fac tot ce voi putea, ca să răsplătesc după puțință semințele, cari s'au sămănat în sufletul meu între zidurile vechi ale liceului din Blaj. Dar ca omul, fiind ocupat cu alte daraveri, m'am cam lăsat pe tânjală vreo câțva timp. Ce să vezi? Nu trece tocmai mult și mă trezesc dela Bunea într'un răvaș cu o calcavură și o leșie ca aceea, încât, să-ți tai haina și să fugi, nu altceva. — De aceștia mi-ai fost popo? îmi zic eu în mine, și mă pun pe treabă. Repede, repede am închipuit din toată calicia lașului vreo trei mii și câteva sute de franci și i-am expediat Sfinției Sale tot fără nici o comitivă, ca să-l fac să se bată peste gură și să-mi ceară iertare, cum se cade între oameni bine crescuți. Dar popa tot țănos, tot el de cătră pădure. La delicateța mea mă pomenesc dela el cu o litanie de scrisoare și cu o morală chipărată, în care mă face și pe mine și pe toți ardelenii veniți în țară: „dezertor, rob pântecelui, boier de țara românească“ îmi e și nu știu cum să le mai spun pe celelalte.

— „Ce-i onorabile, spune el mai departe în scrisoare, te-ai sprintenit, ai? Păcat că n'am eu pe toți ardelenii din țara românească la palmă, cum te am pe tine, că știu că eu v'aș fi popa. V'aș spovădui și v'aș cuminecă de s'ar duce părul de pe voi, ca de pe căne,



Al. C. Satmary, La toacă.

când îl spovăduesc muierile în bucătărie cu reteveul și cu apă fiartă. Știu eu ce v'ar fi trebuit vouă. Ca să rămâneți oameni de treabă și la datorie, trebuia să concurați și voi aici la un post de docinte, pus la concurs prin gazete cu următorul concept: „Un post de docinte în Sărăceni. Emolumente sunt: una sută florini valuta austriacă pe an, strânsă în grăunțe dela popor, o orgie și jumătate de lemne și cvartir liber în natură. Docintele va ținea și strana stângă la biserică“.

Ați auzit vorbă? Mă rog, Bunea aveă parapon pe ardelenii de aici și mai ales pe foștii elevi ai liceului din Blaj, fiindcă nu s'au prea deranjat, ca să puie și ei o cărămidă în zidul școalei, unde s'au procopsit,

și drept cum eră, Dumnezeu să-l ierte, și-a descărcat paraponul pe mine. Pe ceialalți compatrioți ai mei de aici, nu-i dedeă mâna Sfinții Sale, să-i dea prin șperlă ca pe mine. De, nu lasă Dumnezeu, să crească copacii până în cer! Și iacă așa cu stilul epistolar a lui Bunea, și mai dulce și mai acru, cum se întâmplă.



C. Ressu, Țărance din Vlaici.

Mai deunăzi, când cu expoziția românească din Ardeal, ne-am întâlnit iarăș, după mulți ani, în Sibiiu. Eră în parcul Bretter, stătea de vorbă cu Bârseanu al nostru și cu Iorga și puneau literatura și nația la cale. Pe mine nu mă vedeam, dar pe el și pe Bârseanu îi cam ninsese pe cap de când nu ne văzusem. Bunea de felul lui mai vârtos de cât noi, cam câștigase și în volum; îl prindea însă de minune cu reverenzile și pălăria lui de canonic cu gaetane de aur. Impozant canonic, făcea și de vlădică, n'am ce zice. Dimineața îl văzusem la biserica unită slujind pe lângă mitropolitul Mihali la liturghie, tot cu aceeaș

limpezime și căldură de glas, cum îl știam, când eră tânăr ceteț. Acum însă îmi venea să-i dau jos căpușul de canonic de pe cap, care îmi aminteă și mie cântecul: „Fost-ai leleo, când ai fost...” Dela biserică a plecat în suita mitropolitului, fără să putem stă de vorbă, dar semnele convenite de bună întâlnire ni le făcuserăm noi, eu din strană și el din altar.

După masă ne-am întâlnit iarăș cu Bunea; l-am căutat noi și pe Bârseanu, ca să facem o cislă împreună toți trei, dar în vâlmășagul și mulțimea aceea n'a fost chip să-l găsim, încât am fost siliți să ținem cislă numai în doi la un păhar cu bere. Las la o parte ce-lelalte palavre prietenești, că și așa prea s'a lungit vorba cu amintirile.

După ce l-am cam încolțit eu așa oleacă cu spuza, pe care o cam trage el în scrierile sale istorice pe turta uniților după ce m'a poreclit și el de câteva ori cu „botezat cu lapte acru”, adecă neunit încânt, cum îmi zicea el adeseori în copilărie la Blaj, nu știu cum ne-a venit vorba despre Românii din Bihor. Mi se pare că tot dela băiatul nostru din Tivoli.

I-am povestit, cum înainte cu câțiva ani făcusem împreună cu răposatul Miron Pompiliu, profesor la Iași, care eră din partea iocului, o călătorie prin Bihor, pe la Beiuș și Stâna de Vale, stațiune climaterică de toată frumuseța, proprietatea episcopului român din Oradea-mare.

Pe atunci trăia încă bătrânul episcop Pavel, Dumnezeu să-l odihnească și eră și el la Stâna de Vale. Umblă de vorbă cu toată lumea, prin acea poiană minunată, îmbrăcat în civil canonic, cu pantalonii în cizme și cu hainele cam sclipitoare de vechime. Spunea din bătrâni, pilde și snoave și radea de stipendiști de ai lui, care s'au coțofănit după ce au apucat în pită. Ne arată pe unul, care stătea între niște drumuri de vorbă cu două domnișoare de preot unit, clănțănind din gură și cavalerul și damicelele în cea

mai b i c k á s limbă ungurească, afectau chiar pronunția dela Kecskemét cu *õ*, de răscoleau măruntaele în om, nici nu alta. Cavalerul aveă pe ceafă o pălăriuță verde cu peană de nu știu ce pasăre în ea, ca magnații unguri la vânătoare, stătea cu degetele cele mari dela mâni în cele două buzunare ale surtucului scurt, cu pumnii și coatele înainte, încât i se strângeă surtucul pe șalele retro-eminente, ținută de o estetică și o decentă curat aziatică. — „Vedeți-l, ziceă bătrânul, ăsta e fiu de țaran, crescut cu bani ruptți dela gura mea; nu știu de mai știe limba părinților, dar cum îl vedeți calcă a magnat ungar. Fetele preotului meu de asemenea în casa părintească, dela mă-sa și tat-so au învățat vorba asta subțire, așa vorbesc mulți preoți de ai mei în familiile lor, nu-i rabde Dumnezeu, să nu-i rabde. Și doar mă răstesc eu destul la ei, când îi apuc la câte-o strâmtoare, dar vedeți, eu sunt om bătrân și m'am îngreuiat. De-ar veni după mine unul mai tânăr și mai cu putere, care să-i calce prin sate pe la casele lor și să le mai dee limba la pilă și la ciocan, că altfel ne-a bătut Dumnezeu“.

De mâncat mână și bătrânul împreună cu toată lumea la singurul birt, ce eră acolo, mâncare destul de simplă, dar proastă.

— Nu se îndură moșneagul, să-și ție bucatărie în casă de zgârcit ce eră, zise Bunea îngândurat, eră aprig pe bani, Dumnezeu să-l ierte.

Dumineca după sfânta liturghie, zic eu, ne chemă bătrânul pe toți ceice fuseserăm la biserică, în ceardacul casei sale de alături, la rachiul bun și un corn de prescură. Atâta cinste ne făcea nouă oaspeților, afară de vorba bună. Aici apoi se porneau discuții mai ales între Pompiliu și câțiva profesori dela Beiuș, cunoscuți și prieteni de ai lui. Discuțiile se făceau cu deosebire asupra școlii românești în general și a gimnaziului

din Beiuș în particular. Repausatul Pompiliu eră cam rău de gură și cam călcă pe coadă pe colegii dela Beiuș chiar în fața patronului. — „Bine spune d-l Pompiliu, ziceă bătrânul, ați puteă vorbi mai creștinește, ca să prindă și copiii din părțile noastre o



St. Popescu, Popas

limbă mai românească, măcar ca cea țărănească, dacă nu vă stricați capul cu scrieri românești, ca să vorbiți și voi ca d-l Pompiliu, cum se vorbește la București. Mult mă cheltuesc eu cu gimnaziul acela și Dumnezeu știe, dacă după moartea mea nu-mi vor bate Ungurii poporul cu bățul meu, mai ales de se va nimeri să am un urmaș, care să aibă altă treabă, decât gândul gimnaziului, pentru care mă canonesc eu de atâția ani“.

— Astăzi mai toate studiile se propun la Beiuș în ungurește, zise Bunea oftând, și tinerii ieșiți din gimnaziul românesc cu greu îi mai deosebești de cei ieșiți din cel dela

Kecskemét. Adevărat ciomag s'au făcut sutele de mii, strânse de sârmanul bătrân cu creișarul.

— Oftezi, părinte, oftezi, zic eu uitându-mă în ochii lui. Bunea plecă ochii și tăcu.

— Să vezi, urmaș eu lăsându-l în pace, mai eră la Stâna de Vale o figură nostimă, afară de moșneagul lui Dumnezeu, mai eră Văsălie, un țaran hazliu și mucalit, care ne purtă traista și ne arată plaiurile la excursiunile, ce le făceam prin munte cu Pompiliu și cu Enea Hodoș, alt prieten din copilărie.



N. Vermont, Fragment din Triptic.

Văsălie pândea țigara lui Pompiliu până ce ardeă pe jumătate, apoi îi zicea:

— Ia uite Domnule, ia seama, că îți pârliești musteața cu țigara, aruncă-o la dracu. Pompiliu o aruncă pe iarbă și Văsălie o înșfăcă călduță, o puneă la colțul gurii și trăgeă dela furca pieptului, râzând înfundat.

— Măi Văsălie, îl întrebă odată Pompiliu, cum îl chiamă pe popa vostru din sat?

— Păi, Pap Gyuri, cum să-l cheme?

— Fain nume, n'am ce zice.

— Tare cinaș¹⁾, domnule, numai Dumnezeu să-l alduiască.

— Da nevastă și copii are popa, mă?

— Are, cum nu? Are o preuteasă ca o doamnă, numai ungurește suduie pe gyiriși²⁾, și trei copii, o domnișoară, de-i zice Mărișkó

și doi domnișori, unul Pișta și celalalt Miklăuș, is la Oragye la învățătură.

— Dar alți domni mai aveți în sat, mă?

— Mai avem pe d-l notarăș, îi zice Hortobágyi Farkas, prieten de cruce, iacă așa, cu părintele; d-lor doi duc satul, de nu suflă nimenea înaintea d-lor, dar sânt și bogăți, n'am ce zice.

— Da, d-l notarăș român e?

— Cum român, domnule? ba e ungar, dar părintele mi se pare că-i român.

— Să vă trăească popa, Văsălie, că aldui t popă v'a dat, cine v'a dat.

— Măi Văsălie, îl întrebă apoi Pompiliu, dar școală aveți voi în sat, mă?

— Este, Domnule, este, cum nu, școală odată, de nici iarna nu ploauă, nici vara nu ninge în ea, doar de vânt îi mai kényeșă³⁾.

— Dar învățător aveți în sat?

— Avem și învățător, cum să n'avem în un sat așa de cuprins ca al nostru, sat de munte, unde se face cucuruzul cât nuca și grâul cât palma, de nu se vede de sub bozi, mai rar îl pălesc ploile.

— Dar învățătorul vostru cum o duce, Văsălie, are plată bună?

— Bine o duce, bogăt de bine, cum s'o ducă? Iarna îi merge mai rău, dar cum dau cireșele, coala spre vară, se îngrașă și d-lui și d-șoara d-lui și copilașii; pe urmă dau bureții, murele și smeura, mai înspre toamnă merele pădurețe, porumbelele și măcieșele; pânțece să aibă, că despre bucate slavă domnului. Cum zic numai din iarnă ies mai hityioani (sfrijiți).

— Măi, dar bine e organizată biserica și școala în patria ta, îi zic eu lui Pompiliu, se vede că nu-i mai ajung nici moșneagului puterile și economiile pentru toate nevoile.

— Să n'ai nici o grije, zise Pompiliu, care

¹⁾ frumușel. ²⁾ argași.

³⁾ gingașă.

eră un mare optimist, că doar bogată e episcopia din Orade, și ce n'a putut împlini bătrânul, vor mai face și ceice vor urmă, că doar n'au să mănânce banii cu lingura, nici n'au să stea cu burta la soare.

— Bre, da al naibei român e Văsălie acela al tău, zise Bunea, ia mai schimbă vorba, că mă prea frământâți cu povești d'astea.

— Stai să vezi, zic eu. Văsălie al nostru eră o adevărată comoară de povești și poezii populare din partea locului. E interesant să vezi, cum prosperează graiul românesc chiar în popor în părțile acestea, cele mai primejduite de puhoiul maghiarizării. De pildă iată o poezie populară auzită din gura lui Văsălie, care nu știă altă limbă decât româneasca neaoșă din Bihor:

| | |
|--|--|
| Bate vântul hătâlmaș ¹⁾ , | Azi vară la arătaș ²⁾ |
| Fac honvezii ruculaș ³⁾ , | Făcuși badeo făgădaș, |
| Honvezii ruculuesc, | Că pe mine mi-i luă |
| Fetele bușuluesc ⁴⁾ . | Și-oi fi menyaszonya ⁵⁾ ta. |
| Când vine biata fecicuță ⁶⁾ | Arătașu o sosit, |
| În țară mai meleguță, ⁷⁾ | Ba și toamna-o erkezit ¹⁰⁾ , |
| Vino și tu lelcu ⁸⁾ meu, | Și tu badeo nu te 'nsori, |
| La mine pe chebeleu ⁹⁾ . | Adja-az isten ¹¹⁾ , ca să mori. |

Ei îți place? Așa-i că stăm bine în Bihor, și cu așa numita inteligență românească,

¹⁾ strașnic; ²⁾ merg la cazarmă; ³⁾ jelesc; ⁴⁾ rândunică; ⁵⁾ călduță; ⁶⁾ sufletul meu; ⁷⁾ pe sân; ⁸⁾ seceriș; ⁹⁾ mireasa; ¹⁰⁾ a sosit; ¹¹⁾ dare-ar Dumnezeu.



I. Stoica, Drumeț.



Kimon Loghi, Fetița.

și cu școalele, și cu biserica, și cu limba, și cu poporul săracu? zic eu cătră Bunea, care se înroșise în față și se uită par'că mănios la mine. De geaba te încrunți la mine, băiete, îi zic eu. De ce nu te-a făcut maică-ta numai o leacă mai puțin încăpăținat și mai vânjos la osul spinării? Acolo ne trebuia o „nație“, ca tine, care nu știe să mănânce cu mâna stângă. Și Mangra al tău e Român prea levent; să nu zic în un ceas rău, dar azi-mâne ai să-l vezi și pe el închinând în sănătatea magnaților unguri. Pe Românul prea levent, să nu-l crezi. Numai când îl vei vedeă pe laiță, cu mâinile pe piept, să-i zici, Dumnezeu să-l ierte, că de treabă român a fost. Până atunci poate să-și deie în petec, când nici nu gândești.

— Hai să lăsăm vorba asta, că prea e nu știu cum, îmi zise Bunea încrunțat.

— Curat s'o lăsăm, îi răspund eu înduioșat.

Iarăși nu garantez vorbele, garantez însă întreg înțelesul din această conversație prietenească.

*

— Ne-am despărțit la Sibiiu cu făgăduința, că are să vie

odată așa pe neașteptate la Iași, să mă calce la bârlogul meu, cum zicea el pe limba lui pitorească. Dar omul chitește și Dumnezeu cârmuește. Nu ne-a fost scris, să ne mai vedem, ni l-a luat Dumnezeu cum ziceam, și fără vreme și fără rost, par'că noi Românii am fi cei mai păgâni dintre toate neamurile de sub ocârmuirea lui.

I-am mai scris odată mai dăunăzi, ca să-l felicit pentru cinstea de nemuritor la Academie, cinste pe care a binemeritat-o, ca puțini alții și prin talentul și prin munca sa de o vieață de om și pe care ar fi răsplă-

tit-o cu prisosință și prin alte lucrări de înaltă valoare, care fermentau în mintea lui bogată, dacă nu închideă pentru totdeauna ochii cei cu privirea întoarsă mai mult înlăuntru spre sufletul său, decât înafară spre lumea aceasta ticăloasă. Așteptându-i slova lui cu răspunsul la bucuria mea, am primit vestea fulgerătoare, că Bunea nu mai este, și am exclamat:

„Doamne, doamne, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta, pe care au sădit-o dreapta ta!..“

Iași, la 1 Februarie 1910.

I. Paul.



Cântec.

Îmi cântă triștii portocali
În freamăt făr' de graiu
Și iar mă prinde-an dalec dor
De chipul tău bălăiu.

Și trist la umbră tolănit
În reverii cerești,
Stau și admir Bosforal drag
Cu chioscuri ca 'n povești.

Și ca un biet copil pribeag
Prin săli cu labirint,
Așa mă pierd și eu cântând
În visuri ce mă mint.

Constantinopol, 1910.

Aron Cotruș.



Închinare.

Ca să-i culeg de prin grădini
Creșcură mulți înalții crini
Cu omătoasele lor cupe
Și drepți partaa pe-a lor tulpini
Caliciul de mirezme plin,
Gătiți în nea ca să-i pot rupe.

Ca să le sorb turburul vin
Creșcură deși și grei ciorchini
În viia cea mai roditoare,
Și sub al toamnei cer senin
Albaștrii 'nehiși sau cu rugini
Se aplecau rodind la soare.

Paharul ca să ți-l închin
Turnat-am vinul lor în crin
Și înălțatu-l-am spre tine,
De-a curs în turbare rabin
Amețitor, aprinsul vin,
Pe marginile cupei pline.

Îți închinam iubirea mea
Dintâiu; căci ea mă îmbătă
De-o ne 'nțeleasă volaptate:
Astfel cum purpurial vin
Umpluse floarea cea de crin,
Umpleă gândirile-mi carate.

Alice Călugăru.



Note de drum.

3.

Curge Oltul pe sub stâncă
Turbure și supărat
Că din liniștea adâncă
Ropote l-au deșteptat.

De sub straietele lui ude,
El clipește somnoros
Vuietului ce s'aude
Peste podul de mai jos.

S'a luptat cu atâtea plute,
Stânci și piedeci a învins,
Ca în vremile trecute
Moșii lui cu creștet nins.

Azi pe valurile-i crețe
Șuieră și își bate joc

Peste arcuri îndrășnețe,
Fumegând carul de foc.

4.

Ziduri de verdeață, garduri de brădui,
Plaiu vecin cu Oltul și cu munții lui,
Văi ropotitoare și păduri din pin
Obosiți de muncă, plânși la tine vin,
Cei cari au în lume parte de-a munci,
Robii suferinței, să-i prefaci copii.

Scaldă-i în lumina soarelui din zori
Culcă-i în verdeață, copere-i cu flori;
Picură-le 'n suflet veșnica scânteie
Și le dă de straje înger de femeie,
Care cu menire sfântă și curată
Duce greul vieții fără de răsplată.

5.

Când deșteaptă mândrul soare
Taina inviatei firi,
Aș dori să mă omoare.
În țărâna-mi roditoare
Tu să sameni trandafiri.

De sub amorțita glie
Aș dori să mă invie
Lacrime, care-a picat
Și din lumea cea pustie
Cu a dragostei țării
Cântecul ce mi-ai cântat.

6.

Cuptoare roșii dogoresc
Și brațe negre răsucesc
În clocot aluatul,
Și alte brațe-au așternut
Pentru pelinul nebăut
În vase negre patul.

Îmi bat flacări în obraz,
Cum scot cu lingura din vas
Strălucitor nectarul;
Cum joacă 'n cleștele 'nroșit
Și din nimic a răsărit
Strălucitor paharul.

7.

Pe cărarea din grădină
Merii mari de pe colină
Scuturat-a floarea lor,
Liliac de lângă cale
Tinde ramurile tale
Că de floarea ta mi-e dor.

Crengi de pin umbriți-mi lacul,
Scuturat e liliacul.
Lângă drum salcâmi înflor,
Se vor scutură ca mâne,
Căci nimic nu ne rămâne
Din norocul trecător.

Umbră deasă mă cuprinde
Și castanul își aprinde
Lumânările-argintii,
Numai teiu 'ntârziatul
Doarme de-l cărtește satul
Nu dă semne de-a 'nflori.

Avrig. **Maria Cunțan.**



Dă-mi mâna ta...

Am lumea mea frumoasă și bogată,
Mă 'nchid în ea când viforele vin.
Am cerul meu — ș'o inimă curată,
I-aduc când plec genunchii și mă 'nchin.

Tu ai argint și aur, tu ai cele
Mai mici, mai seci din câte daruri sunt:
Argintul meu e pulberea de stele,
Ce 'n nopți târzii coboară pe pământ.—

Adă-mi mâna ta, căci suntem la răscruce
Și noaptea 'n drum ne prinde pe-amândoi
Pe-o cale tu, pe alta eu m'oi duce.
Ia-ți inima, ia-ți visele 'napoi.

În lumea mea mă 'nchid ca 'ntr'o cetate
Cu ziduri tari, cu porți de fier — și știu
C'odată tu veni-vei și vei bate:
Drumeț sărac, cu sufletul pustiu.

Ecaterina Pitiș.



Poporanismul.

— O anchetă literară. —

(Urmare).

III.

Trecând acum la a treia chestiune, constatăm, că între d-l Maiorescu și d-l Zamfirescu există un punct de asemănare. Și unul și celalalt sunt în contra „poporanismului tendențios” al „Vieții Românești”; dar pe când d-l Duiliu Zamfirescu a osândit nu numai directiva critică, ci și pe poeții (Coșbuc, Goga, etc.) ale căror producțiuni o satisfac, d-l Maiorescu a evitat să blameze sau să ia apărarea lirismului revoluționar al acestora, și s'a pronunțat numai în contra acelei directive critice.

D-l Maiorescu însă trebuie neapărat să nu se mulțumească cu trimiterea la raportul său în privința lui Goga, deoarece nota pe care o osândește d-l Zamfirescu la acest poet, ca și la Coșbuc, nu eră nota politică națională în privința căreia d-l Maiorescu făcuse în acel raport o „mea culpa”, adminiștrând-o, după ce o combătuse în vremuri, — ci nota revoluționară anarhică, așa cum se găsește în „Noi vrem pământ” și în „Cosașul”. D-l Maiorescu, pentru lămurirea definitivă a poziției sale și pentru edificarea noilor generații, care sunt sub stăpânirea farmecului poetic al lui Goga, trebuie să ne spună limpede ce gândește despre această notă anarhică-revoluționară a poetului întronat de d-sa, acum patru ani de zile, în scaunul poeziei române. N'a făcut-o, și de aci o nedumerire care a contribuit la marea confuzie ce s'a produs în privința poporanismului, după acea memorabilă ședință a Academiei. Sunt acele poezii, inspirații adevărate sau nu? Sunt admisibile în sfera artei sau nu? Sunt cu ele adevărat tendențioase sau numai energetice? Merită poeții lauda ori numai blamul d-lui Zamfirescu în privința lor? D-l Maiorescu nu ne-a răspuns nimic la aceste întrebări, și tot ce putem face e să sperăm că totuși îi vom auzi cuvântul, în această chestie, cu altă ocazie.

Dar între d-l Maiorescu și d-l Duiliu Zamfirescu există, pe lângă această parțială convergență de păreri, două mari și fun-

damentale divergențe. D-l Maiorescu, mai întâiu, nu admite poziția d-lui Zamfirescu în ce privește „poporanismul temperamental”. Vieța țărănească, după d-sa, poate fi materie de artă. Din momentul ce se găsește un talent poetic care s'o cunoască și să-i pătrundă tainele, el are dreptul să-i dea forma artei și din acest punct de vedere operele unor scriitori ai noștri, ca Slavici și Popovici-Bănățeanu, Sadoveanu sau Gârleanu, pot fi opere de artă în toată puterea cuvântului. Exemplele, pe care d-sa le-a adus în sprijinul său, din istoria literaturii, sunt convingătoare, iar obiecția ce i s'ar putea aduce, că vieța țărănească, totuși, nu se află niciodată luată ca material în cele mai înalte inspirațiuni cunoscute ale poeziei omenești, se poate răsturnă cu observația că acest material de abia de vreun secol încoace a dobândit deplina împământare în cetatea artei, și că acordurile pe care, de pildă, scriitorii ruși le-au putut scoate din el, în acest scurt timp, este o suficientă garanție de ce se va putea scoate dintr'însul în viitor. De altminteri, faptul că eroii marilor opere epice, cum e Iliada, Odisea, Cântecul Nibelungilor nu au pasiuni mai complicate decât le poate avea astăzi, un om de popor; faptul că un întreg gen literar, pastoralul lui Teocrit, își trage toată puterea tocmai dela redarea în mod artistic a vieții simple și primitive dela țară; faptul că în poezia poporană, produs al vieții țărănești se pot găsi accente atât de negrăit de frumoase, cum sunt acelea din „Miorița”; faptul că în literatura noastră s'a putut scrie câteva schițe cu un colorit tragic cu adevărat antic, cum este, bunăoară „Fefelega” lui Agârbiceanu, — fără să mai vorbesc de numeroasele exemple de tipuri țărănești create de poeții occidentului european —, toate aceste fapte ne îndreptățesc pe deplin, ca, împreună cu d-l Maiorescu, să declarăm de falsă părerea d-lui Duiliu Zamfirescu.

În al doilea rând, d-l Maiorescu nu admite atitudinea d-lui Zamfirescu în privința poeziei poporane. Am discutat mai sus

ce trebuie să cugetăm despre „poporanismul colectiv“, pe care d-l Zamfirescu îl osândește pe de-a întregul, și pe care d-l Maiorescu îl primește fără rezervă. Am văzut că nici unul nici celalalt nu poate avea dreptate, și că adevărul este ceva mai complex. Toți trebuie să ne bucurăm de poezia noastră poporană, dar toți trebuie să recunoaștem că ea, în genere, are trebuință de o prelucrare artistică, pentru ca să poată lua rang în sfera artei adevărate, lucru pe care l-au înțeles, precum am spus, doi din corifeii poeziei noastre culte, Alecsandri și Eminescu. De aci urmează că în atitudinea sa față de d-l Duiliu Zamfirescu, d-l Maiorescu nu a fost nici complet, nici pe deplin întemeiat în chestia poporanismului. Dacă mai adăugăm că d-l Maiorescu a lăsat la o parte, ca și d-l Zamfirescu, „poporanismul formal“ și n'a făcut distincție nici între „poporanismul tendențios“ și cel „energetic“, nici pe cea dintre „poporanismul primitiv“ al unui Pann, și între „poporanismul artistic“ al unui Creangă, care se deosebește fundamental de acela al unui Slavici sau Sadoveanu, — impresia de necomplet pe care ne-a făcut-o răspunsul d-lui Maiorescu în chestia poporanismului, se mărește și mai mult.

IV.

Care e acum, după această lungă analiză, părerea definitivă, pe care trebuie s'o avem în privința poporanismului?

Poporanismul nu este nici al d-lui Stere, nici al Rușilor, dela cari d-sa a căutat să-l aclimatizeze la noi într'o anumită accepțiune.

Poporanismul este substratul cel mai solid al unei literaturi și cu deosebire al unei literaturi primitive ca a noastră¹⁾. El constă în a nu desprețui nimic din ceea ce a putut răsări ca fond sau ca formă, ca concepție, ca stil, ca limbă din sânul poporului.

Scriitorul român, care vrea să trăiască în literatura românească, — și numai doar cu această condiție el poate trece granițele — trebuie să cunoască toate comorile de idei, de emoțiuni, de tendințe, și cu deosebire cele de formă ale limbii românești.

¹⁾ Vezi în chestiune, cartea „Literatura română modernă“ de Mihail Dragomirescu și Gh. Adamescu, București, 1906.

Prin cunoașterea perfectă a limbii el poate ajunge s'o facă mai bogată, mai flexibilă, mai nuanțată, înnoind-o în mod firesc prin fondul său nou, sufletesc. (Poporanismul formal).

Prin cunoașterea materialului poetic din literatura poporană, dar fără să exagerăm valoarea lui artistică, poezii culți pot prinde secretul unei forme nouă de artă, izvorită din adâncul sufletului neamului nostru, și necunoscută altor neamuri, și pot, perfecționând-o prin tractare artistică cât și întrebuițând motive din cuprinsul literaturii poporane, să ridice această literatură la o valoare literară universală cum a făcut Eminescu în poeziile lui în formă poporană. (Poporanismul colectiv moderat și poporanismul artistic).

De asemenea omul de cultură nu trebuie să desprețuească principial o operă de artă pe cuvântul că întrebuițează material din vieța țărănească, ci trebuie să cerceteze mai întâi dacă ea este rezultatul unei sincere, adânci și îndemânatică pătrunderi a acelei vieți, și dacă, fiind astfel, ea reprezintă sau nu o nouă armonie a sufletului omenesc (Poporanismul temperamental).

Tot așa omul de adevărată cultură, va osândi poporanismul tendențios, nu pentru că e poporanism, ci pentru că e tendențios, dar va gustă orice producțiuni care părănd că satisface formula acestui poporanism, rămân totuși în sfera artei, prin faptul că elementul tendențios ce pare că are, nu e în realitate tendențios, ci energetic (Poporanism temperamental). În fine, recunoscând că fiecare strat social are dreptul la o producțiune poetică ce-i convine, indiferent dacă această producțiune satisface cerințele artei înalte, omul cult nu trebuie să desprețuească nici poporanismul primitiv al unuia Vasile Aron, Ion Barac, Anton Pann, Ispirescu și a altor scriitori poporani, ca bunăoară N. D. Popescu, ci, precum a făcut Goethe cu „Faust“ al său, și — mutatis mutandis — Bucura Dumbravă cu povestirea haiducească „Iancu Jianu“ scriind „Haiducul“, — să considere scrierile acestor primitivi ca material prețios fie din punct de vedere al limbii, fie din

punct de vedere al conținutului, și să nu excludă posibilitatea de a-l înălța printr'o nouă pertractare artistică, la adevărata artă, întocmai ca și când ar avea a face cu literatura poporană colectivă.

Fără să părăsim un moment gândul marelui arte, poporanismul cu deosebitele lui forme nu poate fi decât un izvor nesecat, din

atâtea puncte de vedere, de inspirațiune robustă, de îmbogățire și de înlădire a formei artistice. Oricât de rafinată ar fi, dacă arta se izolează, principial, de atmosfera literaturii poporane și dacă desprețuește izvorul ei puternic și multiplu, ea nu poate decât să piardă. Acesta e adevărul.

(Va urma).

Mihail Dragomirescu.



A noua expoziție a „Tinerimii artistice“.

La 11 Aprilie s'a deschis în local propriu, a noua expoziție a „Tinerimii Artistice“. Panorama Grivița a fost transformată spre a putea servi expoziției. În ceea ce privește aranjamentul, dispoziția sălilor și a cheltuelilor făcute de Tinerimea, domnii din comitet merită toată lauda. Au făcut tot ce le-a stat în putință ca să mulțamească gustul atât de capricios al publicului.

Firește, că aceasta eră mai greu cu pânzele expuse, deoarece aici rezistența publicului cunoscător e mai mare. Dar, nădăjduim că pictorii dela Tinerimea, a căror țintă e să răspândească gustul artistic în public, vor fi pe viitor mai severi față de tinerii expozați.

Pictorii Verona, St. Popescu, Vermont, Steriadi, Luchian și Kimon Loghi, adaugă noi succese reputației lor, lucrând din ce în ce mai bine și mai artistic.

M. S. Regina și A. S. R. Principesa Maria au onorat cu gingașele Lor lucrări expoziția, onoare, pe care o fac în fiecare an „Tinerimii“.

Patru opere ale nemuritorului Grigorescu din colecția M. S. Regina atrag atenția vizitatorului.

În memoria pictorului Andreescu, răpus de o boală nemiloasă la treizeci de ani, membri din comitetul Tinerimii au rezervat anume o sală, — Sala Andreescu, — unde se află expuse pânzele sale, adunate dela fericirii colecționari.

În peisajele sale, Andreescu arată mult sentiment și o înțelegere largă a naturii, după cum și din celelalte pânze reese vigurosul lui talent. Ceea ce ne-a părut rău, e că nu s'au putut adună toate operele lui

Andreescu la această expoziție, dar... proprietarii sunt așa de geloși de colecțiile lor...

Dintre tinerii expozați, sunt unii cari dau făgăduința unui frumos talent și printre aceștia notăm pe d-l Murnu, care a redat expresiv portretul artistului Brezeanu, pe d-l C. Resu un tânăr de temperament, remarcat imediat deși expune pentru întâia oară, pe d-l Teodorescu Sion, un pictor de talent și îndrăzneț în compozițiile sale (Lux in tenebris lucet), d-rele Mantu, Popea, d-nii Satmary, Stoica, unul dintre cei mai talentați, Ioanid, Segall, Stoianescu, Mihailescu, (Bețiv din Ravena), un puternic colorist.

*

D. Verona, cel mai artist dintre pictorii noștri a expus o pânză mare: Drum lung. E cea mai frumoasă lucrare a d-lui Garguromin Verona, care are darul să trezească în sufletul nostru o întregă gamă de sentimente. Cu aceeași putere cu care ne deșteaptă în simțuri fiorii reci ai iernii, d-sa știe să redea toată poezia primăverii, nuanțele cele mai delicate de culori, razele soarelui care se strecoară prin frunziș; viața pădurii o simți în tablourile sale.

D. Verona a fost impresionat de renumitul codru al Herți; poezia lui a redat-o în operele sale.

D. St. Popescu număroase pânze din viața rustică a țării noastre. D-sa lucrează ca să placă publicului și reușește. Dela Grigorescu, pictorii noștri fac prea mulți țărani convenționali.

D. Popescu are un frumos talent, lucrează cu foarte multă îngrijire, nu lasă să-i scape

amănuntele, care adesea vedem că nu au ce căută. Dacă nu ne înșelăm, simțim prea mult atmosfera de atelier în peisajele sale. Aducând câteva învinuiri d-lui Popescu, o facem, fiindcă talentul său le poate suportă cu ușurință, neștirbindu-i întru nimic reputația pe drept câștigată.

D-nii Vermont și Steriadi arată calități de compoziție. D-l Vermont în Muzele (panou decorativ) ne face impresia că nu a lucrat după model ci din imaginație. Sunt foarte frumoase „Schița de portret” și „Triptic”, una din cele mai reușite lucrări ale sale.

D-l Steriadi are toate calitățile cerute unui pictor de a ajunge pictor mare. Îl atrage vieața din porturile noastre pe care o redă în toată măreția ei.

D-l Luchian, un impresionist, lucrează cu o mână de măestru florile. E multă poezie în pictura sa.

D-l Kimon Loghi, un cap de fetiță de toată frumuseța. Deși e învinuit că nu a părăsit încă efectele școlii müncheneze, noi vedem în d-sa pe artistul sigur de penelul său. „La marginea lacului”, reținut de M. S. Regina,

este o lucrare izvorită din fantazia atât de bogată a lui Loghi.

*

Sculptura. E slab reprezentată. Puține lucrări.

D-l Spaethe ne-a dat o Carmen Sylvă (bust-portret) foarte reușit și alte busturi-portrete.

D-l Storck două admirabile busturi: al d-nei C. C. St. și autoportret etc. Remarcăm două statui ale d-sale: Industria și Agricultura.

D-l Iliescu, cai în diferite atitudini. D-l Filip Marin o Diană.

D-l Brâncuși (sculptor) are probabil acelaș ideal artistic ca și d-na C. Cuțescu-Storck (pictor). Arta lor nefiind încă definită, cetitorii își vor face singuri o părere după reproducerile din revistă.

*

Succesul moral și material reputat anul acesta de „Tinerimea Artistică”, este o frumoasă răsplată dată membrilor din comitet de către public, care firește că are dreptul să aibă caprițiile sale și să pretindă mai multă artă la viitoarele expoziții.

O. Zimbru.



S o n e t.

De-ai fi venit, iubito, pe-o toamnă 'ntârziată
Când cea din urmă frunză se scutură în vânt,
Aș fi 'mpărțit cu tine tristețea de mormânt
Ce-o port de-atâta vreme în suflet îngropată.

De-ai fi venit când iarna întinde-al ei vestmânt
Pe lacuri, pe câmpie, pe inima 'nghețată,
Cuvintele 'nțelepte — nespuse altădată —
Eterna mea durere în tine-ar fi rășfrânt.

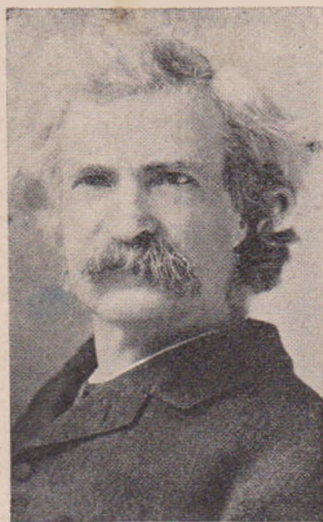
Dar vii călcând ușoară pe-al florilor covor
În zumzet de albine și murmur de izvor,
Tu vii când înflorește întâiul trandafir!

Și primăvara tace al gândurilor glas...
Durerile-mi trecute la ce să ți le 'nșir?
Îți dau copilăria ce 'n suflet mi-a rămas!

Victor Eftimiu.



Pagini străine.



Mark Twain

1835—1910.

E unul dintre cei mai buni umoriști ai literaturii universale. Vieța lui a fost destul de sgomotoasă, o vieță cu adevărat americană. A fost plutaș, funcționar de stat, corespondent de ziare ș. a. m. d. Primele povestiri, publicate în 1869, îi câștigă repede un nume. Amintirile lui din vieță le-a publicat în mai multe volume pline de umor. Cele mai bune scrieri ale lui sunt: „Aventurile lui Tom Sawyer“, „Vieța pe Missisipi“, „Un lankeu la curtea regelui Arthur“, „Omul care a corupt Hadleyburg-ul“. Dintre povestirile lui mai scurte amintim: „O noapte fără somn“ și „Cum am redactat un jurnal de agricultură“. — Umorele sănătoase ale lui Twain, care a încetat de curând din vieță, e plin de vervă și moralizator. El era un filozof și un psiholog pătrunzător, care spune adevărul răsând și îndreptă prin glume păcatele vieții. Se știe că umorul și satira sunt mijloacele cele mai minunate pentru a desvâța pe oameni de obiceiurile rele. — Twain a făcut o adevărată școală. Chiar și la noi s'au găsit imitatori, dar, durere, fără a avea talentul și cultura lui.

Scrierile lui s'au tradus în toate limbile. Unele dintre ele sunt traduse și în românește. N'a avut, însă, norocul de-a găsi traducători de seamă. Tot atât de prețioase sunt și povestirile lui serioase, dintre cari publicăm:

Pecetea morții.

Eră pe timpul lui Oliver Cromwell. Colonelul Mayfair eră cel mai tânăr ofițer de gradul său în oștirea republicei, având abia treizeci de ani. Dar cu toate că eră așa de tânăr, el eră un soldat vechiu și ars de soare și încercat în războaie, fiindcă își începuse vieța ostășească la șaptesprezece ani; el se bătuse în multe lupte și-și câștigase înalta poziție în oștire și în admirația oamenilor, pas cu pas, prin vitejia sa pe câmpul de războiu. Dar acum eră cuprins de o grije mare; o umbră se lăsase asupra norocului său.

Eră iarnă și sosise seara, și afară eră vifor și întunec; în odaie tăcere melancolică; colonelul și tânăra lui soție și-au spus unul altuia mâhnirea sufletului, au cetit, ca în fiecare seară, în sfânta scriptură, au zis rugăciunea de seară și acum nu mai aveau ce face decât să șadă mână în mână, să se uite țintă în foc, să-și frământă capul — și să aștepte. Știau bine că nu vor avea mult de așteptat, și femeia se cutremurà la acest gând.

Ei aveau o fetiță — Abby, de șapte ani, lumina ochilor lor. Ea trebuia să vie îndată să le zică noapte bună, și colonelul curmă tăcerea și zise:

„Șterge-ți lacrimile și să ne arătăm voioși,

de dragul ei. Trebuie să uităm, pentru un timp, ce are să se întâmple“.

„Ai dreptate. Le voi închide în inima mea, care stă să se rupă“.

„Și vom purta ce ne este scris și vom suferi cu răbdare, știind că tot ce face El, e făcut cu dreptate și merit spre bine“.

Și vom zice, fie voia Lui. Da, eu pot zice cu toată mintea și cu tot sufletul meu — aș vrea să pot zice și din toată inima. O, de-aș putea! Dacă această scumpă mână pe care o strâng și-o sărut pentru cea din urmă oară“.

„Tăcere! dragă, vine!“

O fetiță mică, cu părul buclat, se ivi, în haină de noapte, în ușă, și alergă la tată-său, care o strânse la piept și o sărută cu dragoste odată, de două, de trei ori. „Da, tată, nu mă sărută așa; îmi încurci părul“.

„O, ce rău îmi pare — ce rău; mă ierți, dragă?“

„Da, cum nu, tată. Dar îți pare rău? nu zici numai așa, îți pare rău?“

„Ei, poți să vezi singură, Abby“, și el își acoperi fața cu mâinile și se prefăcu că suspină. Fetiței îi părea acum rău, văzând ce supărare făcuse, și începură să plângă ea, trăgându-l de mâni, și să zică:

„O, nu, tată, te rog, nu plânge; Abby n'a zis așa; Abby nu va mai face niciodată așa,

tată! Trăgând încoace și încolo ca să-i desfacă degetele, ea zări un ochiu printre ele și strigă: „O, ce rău ești, tată, nu plângi de loc! te prefaci numai! Și Abby se duce acum la mama; tu ai fost urît cu Abby“.

Ea vră să se dea jos, dar tatăl ei o cuprinse în brațe și zise: „Nu, rămâi la mine, dragă; tata a fost rău, e adevărat, și se căiește — ei, și-acum, lasă-l să-ți sărute ochisorii — și tata roagă pe Abby de iertare și, de pedeapsă, face orice va zice Abby că trebuie să facă; acum sunt ochii iar frumoși, și nu ți-am încurcat nici o șuviță — și orice poruncește Abby“.

Și așa se împăcară; și dintr'odată se făcu iar senin, și fața copilei strălucia, și ea mângăie obrații tatei, făcându-i judecata.

„O poveste! o poveste!“

Ce se aude?

Părinții își opriră răsuflarea și ascultară. Pași! deabiă se deslușiau din șuierăturile vântului. Veniau mai aproape, mai aproape — răsunau mai tare, tot mai tare — apoi trecură și se pierdură în depărtare. Părinții răsuflară ca scăpați de o greutate, și tatăl zise: „O poveste, nu e așa? Una veselă?“

„Nu, tată; una grozavă“. Tatăl ar fi vrut să înceapă una veselă, dar fetița stăruia să aibă, după învoeala lor, ceeace doriă ea. El eră un bun ostaș puritan și-și dăduse cuvântul — vedeă că trebuie să se supună. Ea zise: „Tată, nu trebuie să fie totdeauna o poveste veselă. Dacă zice că oamenii n'au totdeauna voie bună. E adevărat, tată? Ea așa zice“.

Mama oftă, și gândurile ei se întoarseră iarăș la supărarea ei. Tatăl zise, blând: „E adevărat, dragă. Grijile vin; e trist, dar e adevărat“.

„O, atunci spune așa una, tată — o poveste grozavă, așa ca să ne fie frică, par'că s'ar întâmplă cu noi. Mamă, vino lângă mine, aproape de tot, și apucă-mă de mână; de va fi prea grozavă, să nu ne fie așa tare frică, dacă suntem toți laolaltă. Acum poți începe, tată“.

„Așadar, au fost odată trei coloneli...“

„O, ce bine! Eu știu cum sunt colonelii! Fiindcă și tu ești unul, și eu știu hainele. Spune mai departe, tată“.

„Și într'o luptă ei n'au luat în seamă disciplina“.

Cuvintele grele atinseră plăcut urechea copilei, și ea ridică privirile pline de mirare și interes și zise:

„E ceva bun de mâncare, tată?“

Părinții zâmbiră și tatăl răspunse:

„Nu; cu totul altceva, dragă. Ei au nesocotit ordinul“.

„E ceva...“

„Nu; nici asta nu e de mâncare. Li se dase ordin să se prefacă că dau năvală asupra oștirii dușmane, acolo unde aceasta eră mai tare, într'o luptă aproape pierdută, pentruca să amăgească dușmanul și să dea prilej oștilor Republicei a se retrage; dar, în focul însuflețirii, ei nesocotiră ordinul, schimbând asaltul simulat în asalt adevărat, și luară poziția dușmanului și câștigară lauri zilei și bătălia. Lord-generalul se înfuriă de neascultarea lor, și îi laudă foarte mult, și le porunci să vie la Londra spre a fi dați în judecată“.

„Acela-i Cromwel, generalul cel mare, tată?“

„Da“.

„O, eu l-am văzut, tată! și când trece pe la casa noastră așa de măreț, călare pe un cal mare, el se uită așa — așa — nu știu cum să-ți spun, dar se uită ca și când n'ar fi mulțumit, și am văzut că oamenii se tem de el; dar mie nu mi-e frică de el, fiindcă la mine nu s'a uitat așa“.

„O, tu guriță scumpă! Ei bine, colonelii veniră ca prizonieri la Londra și, dupăce-și dădură cuvântul de onoare, fură puși în libertate și li se dete voie să meargă ca să-și vadă familiile lor pentru cea din urmă oară“.

Ce se aude?

Ei ascultară. Iarăș pași; dar iarăș trecură. Mama își răzimă capul de umărul bărbatului său ca să-și ascundă fața palidă.

„Au sosit în dimineața aceasta“.

Fetița făcu ochii mari.

„Tată! E o poveste adevărată?“

„Da, dragă“.

„O, ce bine! Ce bine! Spune mai departe, tată. Ce-i, mamă! — mamă dragă, plângi?“

„Nu-i nimic, dragă — mă gândeam la bietele familiei“.

„Nu plânge, mamă; să vezi că se sfârșește

bine; în povești e totdeauna așa. Povestește, tată, până acolo unde au trăit pe urmă tot fericiți; atunci să vezi că nu va mai plânge. Vei vedea, mamă. Povestește, tată”.

„Înainte de a-i lăsa să meargă acasă, i-au dus la închisoare”.

„O, eu cunosc închisoarea! Se poate vedea de aici. Povestește, tată”.

„O să povestesc cum voi putea mai bine, acum. În închisoare, judecătorii militari i-au ascultat un ceas și i-au aflat vinovați și i-au condamnat să fie împușcați”.

„Omorîți, tată?”

„Da”.

„O, ce urît! Mamă dragă, iar plângi. Nu plânge, mamă; să vezi că vine îndată bine, — să vezi. Mai repede, tată, pentru mama; nu spui destul de repede”.

„Știu, dar trebuie să stau din când în când să mă gândesc”.

„Da' nu te mai gândeai, tată; spune numai”.

„Bine. Cei trei coloneli —”.

„Îi cunoști, tată?”

„Da, dragă”.

„O, aș vrea să-i cunosc și eu! Mie-mi plac colonelii. Ce crezi, m'ar lăsa să-i sărut?” Vocea colonelului avea o ușoară tremurare, când răspunse —

„Unul dintre ei te-ar lăsa, puiule! Haide, — sărută-mă pentru el”.

„Așa, tată — și astea două sunt pentru ceilalți. Eu cred, că m'ar lăsa să-i sărut, tată; fiindcă aș zice: „Și tata e colonel și viteaz și ar face cum ați făcut voi; atunci nu poate fi rău, orice ar zice oamenii ăia, și nu trebuie să vă fie de loc rușine”; atunci m'ar lăsa — așa-i, tată?”

„Cum nu, copila mea!”

„Mamă! — o, mamă, nu plânge. Îndată vine partea cea frumoasă; spune, tată”.

„Atunci, unii erau supărați — toți erau supărați; judecătorii militari, înțeleg; și ei se duseră la Lord-generalul și-i spuseră că ei și-au făcut datoria — fiindcă eră datoria lor, știi — și acum se rugară ca doi dintre coloneli să fie iertați și numai al treilea să fie împușcat. Unul ar fi de ajuns ca o pildă pentru armată, gândiră ei. Însă Lord-generalul eră foarte aspru și îi înfruntă zicând că, după ce ei și-au făcut datoria și și-au

împăcat conștiința, ar vrea să-l amăgească să nu-și facă și el datoria, ci să-și pângărească cinstea ostășească. Dar ei răspunseră că nu cer dela el decât ce ar face ei înșiși, dacă ar fi în poziția lui înaltă și ar avea în mâinile lor puterea și dreptul de-a ierta. Aceasta îl atinse, și el tăcu și căzî pe gânduri, și fața lui aspră se mai împlânzi. Apoi le zise să aștepte, iar el se retrase în odaia sa ca să afle sfatul lui Dumnezeu în rugăciune; și, când se întoarse, zise: „Să arunce sorți. Aceasta să hotărască, și doi dintre ei să rămâie în viață”.

„Și au aruncat, tată, au aruncat? Și care dintre ei are să moară? — o, sărmanul de el”.

„Nu. N'au vrut”.

„N'au vrut, tată?”

„Nu”.

„De ce?”

„Ei ziceau, că acela pe care va cădea soarta fatală, s'ar osândi el însuși la moarte printr'o faptă săvârșită de el, și aceasta n'ar fi decât o sinucidere, oricum i-ar zice. Ziceau că sunt creștini și Sf. Scriptură oprește pe oameni a-și lua ei înșiși viața. Ei trimiseră acest răspuns și spuseră că sunt gata — să se îndeplinească deci sentința”.

„Ce înseamnă asta, tată?”

„Ei — ei vor fi toți împușcați”.

Ce se aude?

Vântul? Nu. Ropot și zgomot surd de pași.

„Deschideți — în numele Lord-generalului!”

„O, ce bine, tată, soldați! — Mie-mi plac soldații! Lasă-mă să le deschid, tată, lasă-mă!”

Ea sări jos și alergă la ușă și o deschise repede, strigând veselă: „Intrați! intrați! Uite-i, tată! Grenadiri! Eu cunosc grenadirii!”

Soldații intrară și se înșirară în linie dreaptă cu arma la umăr; ofițerul lor salută, colonelul osândit stetea drept, răspunzând la politeță, soția lui stetea lângă el, albă, durerea sufletească se zugrăvea pe fața ei, dar ea nu dedea alt semn de suferință, fetița privă cu ochi strălucitori la cele ce se petreceau...

O lungă îmbrățișare între tată, mamă și copil; apoi ordinul, „La Tower — înainte!” Colonelul plecă în pas și atitudine militară, urmat de soldați; și ușa se închise.

„O, mamă, nu s'a sfârșit frumos! Nu ți-am

spus; și ei se duc acum la Tower și el îi va vedea! El...”

„O, vino în brațele mele, îngerăș nevinovat!...”

*

În dimineața următoare biata mamă n'a fost în stare să părăsească patul; medici și surori de caritate veghiau lângă ea, șoptind din când în când între ei; Abby n'avea voie să intre în odaie; i se spusese să alerge și să se joace — mama eră greu bolnavă. Fetița îmbrăcată în haine calde de iarnă, ieși și se jucă în stradă câtăva vreme; apoi i se părû și ciudat și nedrept ca tatăl ei să fie ținut, la Tower, fără știre în împrejurări ca acestea. Greșala trebuia îndreptată; ea însăși avea să se îngrijească.

Cu un ceas mai târziu, membri judecătoriei militare fură introduși la Lord-Generalul. El stetea drept și încruntat, cu oasele degetelor proptite pe masă, arătând că e gata să asculte. Unul dintre ei vorbi: „Am stăruit de ei să se răzgândească; i-am rugat; dar au rămas neînduplecați. Ei nu vor să arunce sorți. Ei sunt bucuroși să moară, dar nu să-și pângărească religia”.

Fața „Protectorului” se întunecă, dar el nu zise nimic. Stete puțin pe gânduri, apoi grăi: „Toți să nu moară; să se arunce sorți pentru ei”. Recunoștința luci pe fețele judecătorilor. „Trimiteți după ei. Duceți-i acolo în odaie. Să stea unul lângă altul cu fața spre părete și cu mâinile încrucișate la spate. Dați-mi de știre când vor fi acolo”.

Când fu singur, se așeză și porunci îndată unui servitor: „Du-te și adă-mi pe cel dintâi copilăș care va trece”.

Servitorul deabiă ieșise pe ușă, și se întoarse iarăș — aducând de mână pe Abby, ale cărei haine erau acoperite cu o spuză de zăpadă. Ea merse de-a dreptul la căpetenia statului, acel om teribil, de al cărui nume tremurau țerile și puterile pământului și se urcă în poala lui și zise:

„Eu te cunosc pe d-ta; d-ta ești Lord-Generalul; eu te-am văzut; te-am văzut când ai trecut pe lângă casa mea. La toți le eră frică; dar mie nu mi-a fost frică, fiindcă nu te-ai uitat urît la mine; așa-i că-ți aduci aminte? Aveam rochița mea cea roșie —

aia cu găteala albastră dinainte. Nu-ți aduci aminte?”

Un zâmbet împlânzi trăsăturile severe din fața Protectorului, și el începû să caute un răspuns diplomatic:

„Ei, stai să vedem — eu”...

„Steteam chiar lângă casă — casa mea, știi”.

„Da, dragă, ar trebui să-mi fie rușine, dar știi...”

Fetița întrerupse pe un ton de reproș:

„Nu-ți aduci aminte. Și vezi, eu nu te-am uitat”.

„Într'adevăr mi-e rușine; dar de-acum înaintea nu te voiu mai uita; îți dau cuvântul meu. Așa-i că mă ierți și o să fim prieteni buni de azi încolo?”

„Bine, cu toate că nu știu cum ai putut să uiți; trebuie să fii foarte uituc; dar eu încă sunt uitucă, câteodată. Eu pot să te iert fără nici o supărare, fiindcă cred că vrei să fii bun și drept și eu cred că ești tot așa de bun — dar trebuie să mă strângi mai bine în brațe, cum face tata — e frig”.

„O să te strâng după pofta inimii tale, mica mea prietenă de azi, de-aici încolo prietena mea cea veche, nu-i așa? Îmi aduci aminte de fetița mea cea mică — care nu mai e a mea — dar ea eră drăguță și dulce și gingașă ca tine. Și ea avea farmecul tău, mică vrăjitoare — atotcuceritoarea, dulcea ta încredere în prieteni și străini deopotrivă, care face să ți se supună bucuros oricine pe care vrei să-l câștigi cu drăgălașele tale lingușeli. Ea se culcă în brațele mele întocmai ca tine acum; și făcea să dispară ca prin vrajă oboseala și grija din inima mea și-i redă iar pacea, întocmai ca tine acum; și eram camarazi și prieteni și tovarășii de joc. E un veac de atunci de când acel raiu a dispărut și tu mi l-ai adus iarăș: — primește în schimb binecuvântarea unui om copleșit de griji, tu gingașă ființă, care porți povara Angliei, pe când eu mă odihnesc!”

„Ai iubit-o foarte, foarte, foarte mult?”

„A, judecă singură: ea porunciă și eu ascultam!”

„Ce bun ești! Vrei să mă săruți?”

„Îți mulțumesc — și o iau ca un drept deosebit. Uite — asta e pentru tine; și uite,

asta e pentru ea. Tu te-ai rugat să ți le dau; și ai fi putut să-mi poruncești, fiindcă ții locul ei, și eu trebuie să ascult de poruncile tale“.

Fetița bătă în palme de bucurie — pe urmă urechia ei prinse un sunet ce se apropia: ropotul cadențat de pași de soldați.

„Soldați! soldați! Abby vrea să-i vadă!“

„O să-i vezi, dragă; dar așteaptă o clipă, am ceva de lucru pentru tine“.

Un ofițer intră și se închină adânc, zicând: „Ei sunt aici, Măria ta“, se închină iarăși și se retrase.

Capul națiunii dete fetei trei mici peceți de ceară: două albe și una roșie ca sângele — aceasta însemnă moartea pentru colonelul care o va căpăta. „O, ce frumoasă e cea roșie! Sunt pentru mine?“

„Nu, dragă; sunt pentru alții. Ridică capătul acelei perdele de acolo, care acopere o ușă deschisă; intră și vei vedea trei oameni stând într'un șir, cu spatele către tine și cu mâinile la spate — așa — fiecare cu o mână deschisă ca o cupă. În fiecare din aceste mâni deschise pune una din aceste peceți, pe urmă vino înapoi la mine“.

Abby dispărură îndărătul perdelei, și Protectorul rămase singur. El zise cucernic: „De bună seamă acel gând bun mi-a venit, în nedumerirea mea, dela El care este întotdeauna cu ceice sunt în îndoială și cer ajutorul Lui. El știe pe cine trebuie să aleagă și a trimis solul Său neprihănit să facă voia Lui. Un altul ar greși, dar el nu poate greși. Minunate sunt căile Sale și înțelepte — binecuvântat fie numele Lui cel sfânt!“

Mica zână lăsă să cadă perdeaua după ea și stătă o clipă privind cu vie curiozitate lucrurile din odaia judecății și nemișcatele figuri ale ostașilor și prizonierilor; apoi fața ei se însenină, și ea își zise: „E, unul dintre ei e tata! Îi cunosc spatele. Am să-i dau cea mai frumoasă!“ Ea păși veselă înainte și puse pecețile în mâinile deschise, apoi își vârî capul pe sub brațul tatălui său și-și ridică fața ei răsătoare, strigând:

„Tată! tată! uite ce-ai căpătat. Eu ți-am dat-o!“

El se uită la darul fatal, apoi căză în genunchi și strânse pe micul și nevinovatul

său calău la piept într'un spasm de iubire și de durere adâncă. Soldați, ofițeri, prizonieri scăpați, toți stătura încremeniți o clipă de mărimea acestei tragedii, apoi mișcătoarea scenă atinse inimile lor, ochii lor se umeziră și ei nu-și ascuseră lacrimile. Se făcū o liniște adâncă și solemnă timp de mai multe minute, apoi ofițerul gardei se apropiē, în luptă cu sine însuși, și atinse pe prizonierul său pe umăr, zicând cu blândeță:

„Mă doare, colonele, dar datoria îmi poruncește“.

„Ce-ți poruncește?“ întrebă fetița.

„Trebuie să-l duc și-mi pare așa de rău“.

„Să-l duci? Unde?“

„În — în — ajută-mi, Doamne! — în altă parte a fortăreței“.

„Nu se poate. Mama e bolnavă, și eu vreau să-l duc cu mine acasă“. Ea se desfăcū din îmbrățișare și se sui pe spatele tatălui ei și-i cuprinse gâtul cu brațele. „Acum Abby e gata, tată — haide să mergem“.

„Copila mea, nu pot. Trebuie să merg cu ei“. Fetița sări jos și se uită, mirată, în jurul său. Apoi alergă și se oprī înaintea ofițerului și bătă, mânioasă, din micul ei picior și strigă:

„Ți-am spus că mama e bolnavă, și ai fi putut să înțelegi. Lasă-l să meargă — trebuie!“

„O, sărmană copilă, de-ar da Dumnezeu să pot, dar în adevăr eu trebuie să-l duc. Drepti, gardiști!.. în rând!.. la umăr!“

Abby dispăruse — ca o fulgerare de lumină. Într'o clipită, ea fu înapoi, trăgând pe Lord-Protectorul de mână. La ivirea omului grozav, toți cei de față stătura drepti, ofițerii salutând și soldații prezentând arma.

„Oprește-i! Mama-i bolnavă și dorește pe tata, și eu le-am spus, dar ei n'au vrut să m'asculte și vor să-l ducă“.

Lord-generalul rămase încremenit.

„Tatăl tău, copilă? E tatăl tău?“

„Da, firește — el a fost totdeauna. Să fi dat altuia cea roșie și frumoasă, dacă mi-e așa de drag? Nu!“

O expresie penibilă se ivi pe fața Protectorului și el zise:

„Ah, Dumnezeule! Satana m'a ispitit să fac cea mai mare cruzime ce-a făcut vreodată un om — și nu e nici o scăpare, nici o scăpare! Ce pot face?“

Abby strigă, supărată și nerăbdătoare: „Poți să-i faci să-l lase acasă“, și începui să suspine. „Spune-le să-l lase! Mi-ai zis să poruncesc, și acum întâia oară când îți spun să faci ceva, nu vrei s'o faci!“

O lumină blândă se revărsă peste fața cea îmbătrânită și aspră, și Lord-Generalul își puse mâna pe creștetul micului tiran și

zise: „Mulțumesc lui Dumnezeu că a lăsat să-ți dau acea făgăduială mântuitoare; și ție, că, pogorându-se duhul sfânt asupra ta, mi-ai adus aminte făgăduința mea uitată, o copil fără seamăn! Căpitane, ascultă de porunca ei — ea vorbește în numele meu. Prizonierul e iertat; lăsați-l să meargă!“

* * *



Dări de seamă.

Gh. Diamandi: *Tot înainte*. Dramă în patru acte. București, 1910. p. 237. Prețul: 2 lei.

Autorul, un tânăr om politic din Regat, ale cărui articole de cuprins social nu sunt scrise fără vervă, a fost pe vremuri el însuși socialist și cunoaște prin urmare problemele de cari mulțimea de pretutindeni se frământă în deceniile din urmă. Nu este de mirat deci, dacă d-l Diamandi caută să-și îmbrace aceste preocupări — și să le prezinte publicului — într'o formă literară. Scriitorii, pentru a fi de actualitate, își exteriorizează totdeauna ceea ce simt că-i apasă mai tare. Ni se pare ciudat numai faptul, că astăzi, când în România se săvârșesc atâtea evoluții, când mișcările economice și sociale oferă atâtea subiecte și atâtea simptome, autorul nu se simte atras de ele, cu toate că le-ar putea cunoaște mult mai deaproape, ci... se inspiră din Franța, din niște împrejurări similare. E un gând acesta, cu care nu ne împăcăm. Înțelegem ca pictorii noștri, când se prezintă la expozițiile din București, să ne aducă cer senin din Franța, pajiști verzi și lanuri de grâu din Franța, — ca și când aceste podoabe nu s'ar găsi și la noi — dar să vii să ne categorisești stările sociale din Franța, câtă vreme atâtja talentați scriitorii francezi au făcut-o cu competența cunoscută, înseamnă a face o inutilă importanță.

Într'adevăr, drama asta se citește fără vreun interes mai cald. Dela început până la sfârșit insoțești, fără să vrei, cu un zâmbet ușor tendința oarecum naivă a autorului de a arăta, cum în unele cercuri din Franța credea, că țara se apropie de sfârșit, stăpânește spiritele. Închipuirea unui război apropiat, înarmările enorme cu risipa de bani, conflictul finanței cu muncitorii și mai ales grevele proletariatului împotriva capitalului apăsător sunt semnele unei stări de teamă, de slăbire și desechilibru, cari îi produc d-l Diamandi o îngrijorare pentru viitor. Cu toții se întreabă în piesă unde se duc și răspunsul lor e stereotip: mergem înainte, tot înainte! Iar sfârșitul fericit ne dovedește, ce greu mai este astăzi ca lumea să se prăpădească, deoarece acel „tot înainte“ totuș are o margine și anume în pacea frățască dintre capital și muncitori. Iar incolo, Franța să trăească!

Mi se pare că filozofia aceasta, sau morala fabulei, e foarte simplă. Evoluția și revoluția se fac pururea și ori unde de dragul păcii și a unei mai bune și mai drepte întocmiri între om și om. Ideea se putea exprima foarte bine într'un articol condensat și nu mai eră nevoie de această formă dialogată a unei drame, în care avem un singur moment mai dramatic, anume, greva muncitorilor cu zgomotul lor, încolo mai multe convorbiri lungi și fade, între membri și familiile unui consorțiu de fabricanți. Aceste convorbiri, ținute mai cu seamă într'un stil de oracol, nu numai că cuprind câteva reflexiuni banale din dicționarul sociologului modern, — ca de pildă ura contra superiorilor, teoria rasei, a forței și a omului tare, rostul vieții și al universului, — dar mai au cusurul de-a nu se legă între ele și a te enervă prin salturile lor dela o temă la alta, prin incoerențele lor. Vorba d-nei Renée, a celui mai reliefat tip din piesă: „Am putea discuta astfel o sută de ani!..“

Firește, din pricina atâtor discuțiuni, fără nici o motivare psihologică, acțiunea înșasă e redusă. Povestea fabricantului, îmbogățit și ridicat la un rol temut din un strat social cu totul inferior, se petrece fără multe intrigi sau epizoduri. Figurile din jurul lor sunt și ele șterse, încalcite, abia schițate și maniate de felul lor. Spiritul e cam sgârcit, gluma cam ostentivă, cuvintele și noțiunile se repetă prea des (ce-o fi având d-l Diamandi cu cuvântul „caznă“?) și incidente ca orbirea eroului sunt întâmplări prea căutate, pe care nu se poate răzîmă prăbușirea lui Héquet. Cele câteva izbucniri de durere sufletească ale acestuia, apoi hohotul și cochetăria simpatice a doamnelor Francina și Renée încă nu pot constitui un fond dramatic puternic și o variație destul de iscusită față de greva catastrofală, cu efectul ei de după scenă.

Dacă, cetind această dramă, am rămas străin, atât de ceea ce voește să agite, cât și de partea ei pur omenească, nu este de vină numai caracterul străin, al subiectului ei, nici felul de a desvoltă acest subiect. Vinovat este între altele și stilul d-lui Diamandi, care nu e românesc și vinovată lipsa de calități literare mai pronunțate. Nu vom tăgădui însă niciodată, că încercări de aceste — având în vedere sărăcia lite-

raturei noastre dramatice — nu trebuie desconsiderate. Respectăm munca și bunele intenții ale d-lui Diamandi și așteptăm să ne dea în curând lucrări mai reușite, mai pline de viață și de vervă, cari să ne lase impresii mai unitare și convingeri mai bune despre talentul d-sale dramatic. Să zicem deci: tot înainte! Și aici cuvântul e mai potrivit.

*

Șt. O. Iosif: *Poezii*. 1893—1908. Editura Soccec, p. 262. București, 1910. Prețul: lei 2.50.

Când îți aduni operele complete, înseamnă că ai ajuns la sfârșitul unui capitol de activitate și că îți să dai, pentru cei din viitor, formă definitivă muncii tale. De aci înainte partea cea mai însemnată din creațiunile poetice ale lui Iosif a intrat și ea în starea lui *ne varietur* și a trecut în raftul clasicilor noștri, alături de acele puține spirite alese, cari prin originalitatea talentului lor și-au făcut drum larg în suflul mulțimei. Este ca și când ar renunța la aceste poezii, ca și când le-ar încredința pentru totdeauna neamului său, ca dar din partea unei inimi curate, să se bucure de ele și să le prețuească.

Cincisprezece ani de muncă grea și pricepută pe tărâmul poeziei. Cincisprezece ani de tinerețe rodnică, scăldată în lumina unui romantism calm și moderat. Și toate la un loc ne dau dovezile luminoase despre mijloacele și talentul cu cari blajinul colaborator al „Vieții” d-lui Vlahuță s'a ridicat treptat la nivelul celor mai de seamă și cu cari odinioară tristul bohem dela ziarele din Iași s'a avântat spre o culme, de unde are dreptul deplin să privească îndărăt îndurerat pentru cele suferite, dar mândru pentru izbânzile sale.

Și iată-le acum toate la un loc, cântecele copilăriei lui vrăjite, cum sună și astăzi de duios, ca din vremi mai bune, mai patriarhale. O atmosferă de liniște, de sărbătoare, ne întimpină la fiecare pagină. Figuri dispărute se infiripă limpede înaintea noastră și o fire de ștregar se răsfață în admirarea naturii. E soare mult și cer senin în pastelele lui, zugrăvite cu zmerenia unui slujitor convins la altarul frumosului. Sunt atât de fragile și de caste imaginile prinse în compacta formă a sonetului, pe care nimeni nu-i mai stăpân ca Iosif! Și ca într'o epocă de renaștere, ne duce pe aripa fantaziei departe, în regiunile idilelor și a legendelor, în atmosfera doinei și a ciobanului și pe câmpul de fapte mărețe. Această serie de balade, în cari motivele voinicești se îmbină cu fapte istorice, și cele din popor cu puterea de invenție a autorului, constituie șirul de mărgăritare care strălucește la clădirea poeziei noastre contemporane. Iar graiul cel bogat ca o luncă de primăvară, rimele de bronz și ritmul muzical, în care Iosif își toarnă strofa ca pentru vecie, ne leagă și mai mult de opera lui.

Ne bucurăm de ideea poetului de a pune în mâinile publicului o colecție aproape completă din întâia sa fază de activitate. Le timpul său le-am apreciat în amănunte și azi poeziile aceste sunt o avere comună. Cetindu-le din nou, le retrăim, iar popularizându-le, ne facem o datorie.

*

H. Heine: *Amintiri duioase, — sau memoriile domnului de Schnabelewopski*. Traducere de St. Antim. București, p. 78.

Cine n'a cetit proza lui Heine nu știe ce este spiritul și vioiciunea, nici jocul îndrăzneț al combinațiilor fantastice, nici puterea nuanțelor și a aluziilor discrete. Cine n'a cetit proza lui Heine rămâne un om fericit, căci nu știe ce greu se digeră proza greoaie ce ni se servește zilnic de gazetele noastre. Cine n'a răsfoit prin criticele lui, prin multele descrieri de nopți florentine și n'a răs cu hohot, cetind satirele lui sănătoase, nu cunoaște deliciale prostiei omenesti și rămâne în lume ca orbul, care nu-și dă seama de existența atâtor ciudățenii, atâtor tipuri caricaturale, cari forfolesc în jurul nostru.

Lumea în care Heine ne introduce este adeseori lumea lui Democrit, cum a trăit ea în faimosul oraș Abdera din Tracia și cum trăește și astăzi, pe ici și colo, resfirată pe la toate neamurile. Abderiți găsești pretutindeni. I-a găsit Wieland la Biberach și i-a făcut nemuritori. I-a găsit Heine la Hamburg și ni i-a fixat în lucrarea de față. Și i-ar găsi prea bine și-un prozator român pe la noi, numai să aibă puterea de observație și de reflexiuni ironice.

Firește, Heine este mai modern și nu operează numai cu metafore, ca Democrit cu umbra măgarului. Nici nu se mulțumește cu zimbetul placid al bufonului Til-Buh-Oglindă. El este personificarea eleganței, a capriciului și a grației în felul de a-și trata, în amintirile aceste, număroasele victime din Hamburg. E lyric, e crud și brutal când trebuie, și din cea mai cumplită violență, se avântă deodată în regiuni patetice și în flori de stil strălucitoare.

Lucrarea pe care ni-o prezintă d-l St. Antim în traducere — d-l Antim a mai tradus corect și „Nopțile florentine” ale aceluiaș autor — cuprinde însemnările domnului de Schnabelewopski (Heine însuș) din viața lui, petrecută într'un colț al Germaniei, unde personagiile de un ridicol drastic și de o vulgaritate deosebită nu sunt rare. Cetățenii din Hamburg, oameni buni cari mănâncă bine; armata germană care vrea să fie spartană, fără însă să audă ceva despre zama cea neagră; durduțiile hamburgheze, pentru cari existența inimei este încă o taină, — toți și toate constituie acea societate, care „seamănă mai mult cu vântul otrăvitor al Africei, a cărui suflare usucă toate florile”. Sunt niște marionete aceste figuri, cari „mișcă numai din fălci, cu aceleași fețe, cu aceleași mișcări și-și fac socoteli”. Acțiunea între ele se leagă mai mult pe sărite. Câte un cântec vechiu, câte un episod ca cel din cărciuma „La vaca roșie”, câte-o discuție asupra moralei și a religiilor, cu observații pururea surprinzătoare, încheagă amintirile între ele. Iar sfârșitul, cu scena din familia unui negustor de bandage, cu povestirea de un înduioșitor efect a stingerei lui Simson, conține schintei de genialitate...

Cetiți deci proza lui Heine și urmați-l în studiu său despre abderiții germani. Veți vedea acolo cu câtă măiestrie trebuie făcută o critică socială și cât de roșu este fierul, ca să ardă, unde trebuie.

II. Chendi.

Ion Birlea: *Insemnări din bisericile Maramurășului*. Publicate cu cheltueala ministerului de instrucție publică. București, 1909. 8 pag. 246. Prețul: 5 Lei.

Cel mai mare istoric al Românilor, d-l Iorga, are meritul deosebit, într'atâtea altele, de a fi trezit prin lucrările sale, în largă măsură, și interesul pentru cunoașterea trecutului nostru bisericesc. Și rezultă un bine nemăsurat din acest interes, pentrucă, dupăcum se exprimă d-sa, în prefața operii „Din faptele străbunilor“, poporul nostru, pentru a trăi în viitor, trebuie să capete conștiința trecutului său.

Acest trecut a fost pentru noi ardelenii, în partea sa precumpănitoare, bisericesc, biserica fiind singura instituție, în cadrele căreia s'a putut desvoltă vieața noastră sufletească și națională, așa cum se întâmplă în mare măsură și astăzi.

Pentru aceea orice informație, fie cât de neînsemnată și în aparență de-o caracteristică naivitate asupra acestui trecut, formează tot atâtea contribuții prețioase la reconstruirea istoriei bisericii românești ardeleni. În acelaș timp ele pot servi filologului cercetător, și ca interesante documente de limbă. Deci, un dublu folos.

O carte care cuprinde astfel de informații și însemnări, mai mult sau mai puțin istorice, e și aceea care formează obiectul acestei cronici sumare. Și suntem cu atât mai bucuroși de ea, cu cât ne vine, ca o solie, tocmai din Maramurășul întunerecului și inerției desăvârșite.

Autorul ei, părintele Ion Birlea, ne dă o culegere de însemnări variate, scoase din cărțile sfinte ale bisericilor maramurășene. D-sa a cercetat 51 de biserici, fixând pe hârtie 798 de însemnări aflate pe diferitele cărți bisericești. Partea cea mai mare sunt din veacul al XVIII-lea și XIX-lea, iar celelalte, nu tocmai puține, din al XVII-lea, dintre cari cea mai veche, poartă data de 1619. Forma internă a cuprinsului e aproape totdeauna aceeaș. Pe carte e însemnat numele celui sau celor cari au donat-o bisericii cutare, prețul ei, numele împăratului, episcopului și al preotului, adeseori îndrumarea scriitorului, ca cel ce va ceti-o „să nu o pice cu lumina“, terminându-se cu imprecățiile, aproape stereotipe, asupra înstrăinătorului. Data de obicei nu lipsește. Apoi însemnări cu privire la intemperiiile naturii și urmările lor dezastruoase, chiar fragmente din istoria profană veche (p. 113) despre Alexandru-cel-Mare și alții, o foarte interesantă „învățătură de multe feluri de boale“ cu ciudate rețete de medicină populară (p. 77). Se găseșc și câteva însemnări în unguerește, o dovadă a influenței maghiare. Nu lipsesc nici obișnuitele stihuri religioase, adeseori frumoase și ca fond și ca formă. Una d. p. măntuie cu aceste rânduri caracteristice:

Amin, amin, amin
Și două cupe de vin
Carele scrietorului să cuvin (p. 23).

Apoi întâmpinăm un lung indemn la unire, scris în versuri la 1761, în care scriitorul arătând în cuvinte aspre relele ce ni le aduce legătura bisericească cu

Sărbii și scoțând în relief foloasele reale pe urma unirii, incheie astfel:

Ajută sfinte Părinte
Și la toți ne suflă minte
De Sărbi să ne despărțim
Noi Rumâni una să fim.

Deodată cu cuprinsul acestor însemnări, părintele Birlea ne dă și lista cărților fiecărei biserici cercetată de d-sa, cu locul și data tipării. Prin aceasta aduce prețioase contribuții la cunoașterea vechei noastre bibliografii bisericești, și prin ea a culturii acelor vremi.

Din această listă să vede, că în bisericile maramurășene, deși în cea mai mare parte unite, se folosiau în preponderanță cărți ortodoxe ieșite din teascurile tipografiilor principatelor românești, apoi un mare număr de cele rusești, ca o mărturie a puternicei influențe slavone. Abia în sec. XIX figurează și Sibiiul și Blajul.

Aceasta este cartea părintelui Birlea, care formează un volum suplimentar (al XVII-lea) la „Studii și documente“, publicate de d-l Iorga. Autorul a cetit cum a putut; pe alocuri cetirea sa e discutabilă, ba chiar evident greșită. Așa cum sunt, spune cel mai competent istoric, aceste mărturii istorice și documente de limbă vor aduce un mare folos. Cartea s'a tipărit pe lângă intervenția d-lui Iorga, care a statornicit ortografia, a dat unele îndreptări, traduceri și notițe și a rânduit tabla după normele urmate în celelalte volume de „Studii și documente“.

S'ar aduce un folos neprețuit istoriei bisericii ardeleni, dacă preoțimea noastră, căreia i se îmbie atâtea vreme de muncă trează și harnică, ar urmă pilda părintelui Birlea. Ar fi o distracție pentru ei o astfel de îndeletnicire, în schimbul căreia însă ar primi dela înțelegători, meritate cuvinte de laudă.

I. Matei.

Donado da Lezze: *Historia Turchesca* (1300 până 1514), publicată, adnotată, împreună cu o introducere de Dr. Ion Ursu. București. Ediția Academiei Române. 8°. p. 50—304. Prețul: 5 Lei.

D-l I. Ursu, unul din cei mai bine pregătiți tineri istorici ai noștri, e foarte puțin cunoscut aici, deși e de origine ardelean. D-sa a învățat carte la savanții profesori Iorga și Onciul, și după temeinice studii făcute în centrele apusene, s'a întors în țară, unde astăzi e profesor suplinitor la Universitatea din Iași. Până acum a dat un număr de scrieri, de o valoare istorică incontestabilă, cari îl pun în rândul istoricilor moderni serioși. Bun cunoscător, prin cercetări personale, ale izvoarelor polone, ungurești, germane, franțuzești și italienești, lucrările d-lui Ursu se caracterizează prin întrebuițarea unui riguros aparat critic, prin o deplină cunoaștere a subiectului și prin cea mai întinsă utilizare posibilă a tuturor izvoarelor europene. E uimitor de mare bibliografia istorică, citată de d-sa în lucrările tipărite până astăzi. Asta e o garanță a valorii lor intrinsece și o dovadă pentru pregătirea științifică largă și modernă a autorului.

Cel care va citi scrierile: *Relațiunile Moldovei cu Polonia până la moartea lui Ștefan cel mare*, *Grozav-Vornicul*, *Cauzele de căpetenie ale căderii și măririi noastre în trecut*, *Die auswärtige Politik des Peter Rareș, Fürst von Moldau* și *La politique orientale de François I-er (1515—1547)*, va vedea că nici una din caracterizările de mai sus, nu e o iperbolizare, sau un compliment măcar, aduse autorului. Dimpotrivă se poate afirma, că d-l Ursu are, ca istoric, reputație europeană chiar. *Lucrarea: La politique orientale de François I-er*, a fost premiată de critica istorică apuseană și cu deosebire de cea franceză, nu se poate mai favorabil, cu elogii rare la adresa autorului (Vezi „Convorbiri Literare”, Nr. 12 pe 1909).

În opera cea mai nouă, al cărei titlu e pus în fruntea acestei dări de seamă, d-l Ursu ne dă după un codice istoria imperiului turcesc, în italienește, dela întemeiere până la 1514. Codicele a fost aflat de d-sa în Biblioteca națională din Paris. Aceiaș cronică a fost găsită exclusiv de d-sa și în Arhiva Ministerului afacerilor străine din Paris. Ambele însă sunt copii ale originalului, care, pe lângă toate cercetările făcute în arhivele europene, n'a putut fi găsit. Cronică primă e citată și cunoscută de un singur istoric L. Thuasne, se pare însă, că originalul pierdut, ar fi fost utilizat de celebrul istoric italian din veac. XVI-lea Paulo-Giovio. Cealaltă copie însă a rămas cu desăvârșire necunoscută de istorici, și astfel d-l Ursu, și-a câștigat prin descoperirea ei un deosebit merit.

Autorul cronicii în copie, *Historia Turchesca*, e istoric italian Donado da Lezze. Thuasne, indus în eroare de titlul arbitrar pus de copist în fruntea cronicii, a susținut că autorul ei e Giovanni Angiolello, un istoric și autor de memorii din veac. al XV-lea. D-l Ursu însă dă, după cercetări făcute în mod critic, ca autor sigur pe da Lezze. Donado a fost un patrician din Veneția, născut la 1479. A ocupat în Republică diferite slujbe înalte cum e aceea din 1512 de podestà et capitani di Rovigo, iar în 1522 concetățenii îi încredințară distinsa magistratură de *savio di terra ferma*, un fel de ministru de războiu și finanțe. Tot atunci exercitează și demnitatea de *avogador di comun*, cea mai delicată magistratură, căreia îi eră încredințată tutela legilor și libertății precum și supravegherea intereselor vitale ale Republicei. În urmă primește însemnatul oficiu de locotenent al insulei Cipru, unde se și sfârșește, la 1526. Fiindcă în veacul al XV-lea Turcii au băgat în spaimă întreaga Europă și republica Veneției eră primejduită având să poarte necurmte lupte cu ei, aveă nevoie de o cunoaștere minuțioasă a relațiilor și tacticei turcești. Donado da Lezze a ajuns, prin sârguincioase studii, cel mai bun informator al Republicei, asupra puterii otomane, și prin comunicări personale, a politicii ei de cucerire. Astfel a putut da, sprijinit pe izvoare directe, cea mai complectă și mai bine informată istorie turcească până la 1514.

Pentru noi istoria aceasta prezintă un interes extraordinar, prin împrejurarea că Donado da Lezze po-

menește de mai multe ori câțiva din Voivozii Principatelor românești, spunând despre ei lucruri cari au fost până astăzi cu desăvârșire necunoscute. Astfel descrie expediția Sultanului Mohamet împotriva lui Vlad-Țepeș, după niște informații, cari se deosebesc de toate celelalte izvoare cunoscute până acum asupra acestei lupte. Cu deosebire sunt prețioase descrierile amănunțite ale luptelor lui Ștefan cel mare dela Podul-Înalt și Valea-Albă. Donado da Lezze a intercalat aici memoriile lui Giovanni Angiolello, care ca vestiernic al Sultanului Mohamet al II-lea, îl însoțise în aceste lupte, pe cari le-a descris apoi, ca martor ocular. Astfel această povestire e singurul izvor autentic asupra bătăliei dela Valea-Albă, căci cele mai bune izvoare cunoscute până acum asupra acestui eveniment ca „Relațiile lui Balthasar de Piscia” și „Relația omului lui Țepeș”, nefiind scrise de martori oculari, rămân izvoare de mâna a doua. Aici zace importanța deosebită a cronicii.

Până acum să credea, că cea mai mare înfrângere a Românilor a fost lupta dela Războieni. Atât cronicarul Ureche (vezi Iorga, *Din faptele străbunilor*, p. 46) cât și d-l Iorga (vezi *Istoria Românilor*, p. 106) și d-l Onciul (cf. *Din istoria României*, p. 54) și d-l Xenopol (cf. *Istoria Românilor*, II, p. 351) afirmă că în această cumplită bătălie a pierit toată boierimea vitează a Moldovei. Martorul ocular spune că dintre Moldoveni n'ar fi rămas morți decât 200, iar 800 au fost făcuți prizonieri. După luptă, Sultanul a atacat castelul lui Ștefan de lângă Suceava, dar fără izbândă. În urmă, Mohamet asediază cetatea Neamțului. Mica oaste moldoveană, însă, condusă de sigur de Ștefan care dela Valea-Albă s'a retras cu ai săi în ea, a dezvoltat atâta energie, încât a impus Sultanului și l-a convins să iea drumul întoarcerii; astfel se pare că aveă dreptate regele Matiaș Corvin când scria Papei, că retragerea Turcilor a fost „o fugă rușinoasă” (cf. Onciul, o. c. p. 54).

„Din povestirea aceasta concisă, precisă și frumoasă, reiese că dezastrul Moldovenilor dela Valea-Albă, aceste Thermopyle românești, cum le numește d-l Onciul, n'a fost atât de mare cum se crezuse până acum. Dimpotrivă campania sfârșește, după martorul Angiolello, cu victoria lui Ștefan, care răsare prin urmare în o lumină și mai ercică în însuș războiul, care fusese socotit ca una din cele mai mari înfrângeri pe cari le-au suferit Moldovenii”.

Din cele expuse, rezultă în mod evident, folosul deosebit de mare pentru noi, al istoriei lui Donado da Lezze, care în privința reputației istorice e pus alături de celebrii Paulo Giovio și Marino Sanuto. D-l Ursu, a adus prin desgruparea operei acestui scriitor cu vastă cultură istorică și artistică, servicii reale nu numai istoriografiei italienești, ci mai presus de toate dă cea mai prețioasă contribuție la cunoașterea deplină a acelei epoci din istoria poporului românesc, care este pentru noi cea mai înaltă sinteză a eroismului desăvârșit și gloriei strălucitoare.

Pentru aceste considerații suntem mulțumitori domnului Ursu.

Suntem siguri, că opera d-sale atât de nouă și atât de muncită, utilizează nu mai puțin decât 147 opere și manuscrise scoase din diferitele arhive europene, va fi primită în apus cu aceleaș cuvinte de laudă cu cari au fost întâmpinate și alte lucrări anterioare ale

d-sale, și astfel deodată cu reputația științifică ce-și creează în străinătate, ridică în măsură considerabilă, înaintea apusului luminat, și prestigiul istoriografiei românești moderne.

I. Matei.



Cronică.

Vasile Stroescu. Numele Stroescu se rostește la noi ca a unui sfânt național. Și va și rămâneă în-totdeauna adânc săpat în inimile noastre și împrejmuit de aureola admirației și recunoștinței generațiilor din viitor. D-l Vasile Stroescu a venit în împrejurări grele, ca trimis din cer, să reverse asupra noastră darurile bogățiilor sale pământești. În câteva luni a sporit averea noastră națională cu aproape o jumătate de milion de coroane, dăruit pentru înaintarea culturală a poporului nostru.

Această faptă rară și nobilă a d-lui Stroescu ne-au făcut să ne gândim la miile de oameni bogați ai neamului românesc, cari cheltuesc sute de mii pentru plăcerile vieții lor egoiste, fără să jertfească un ban pe altarul intereselor obștești. Și dacă stai să te socotești bine orice om bogat ar fi dator să dea partea din avere ce-i prisosește pentru scopuri culturale. Dupăcum oamenii bogați sufletește își jertfesc toată ființa lor pentru înaintarea neamului din care fac parte, adeseori fără să primească și să aștepte nici un fel de răsplată, așa s'ar cuveni ca și proprietarii de averi să contribuie la propășirea neamului lor cu ce au și cu ce pot: cu bani.

N'ar săvârși un păcat social de neiertat un artist mare, care ar crea opere de artă nemuritoare, s'ar desfătă singur în frumusețea lor și, la urmă, le-ar nimici? Cum ar fi judecat un geniu al științei, care și-a petrecut toată vieța în cercetări, care a reușit să descopere adevăruri mari și n'ar voi să le dea publicității, ci le-ar duce cu el în mormânt? Ar fi peste tot posibil un progres al omenirii, dacă individualismul egoist al oamenilor cu averi ar stăpâni și lumea noastră sufletească? Ar fi o desăvârșită anarhie și barbarie. Nu suntem deci în drept a întrebă: de ce au numai oamenii bogați privilegiul de a se bucura singuri de averea lor? De ce nu se revoltă obștea neamului împotriva egoismului lor antisocial și anticultural?

Pe pământul locuit de Români mulți au adunat averi fabuloase. Și cea mai mare parte dintre acești nababi nu desfășură nici o activitate culturală, nu aduc nici un folos societății și neamului. Trăesc numai pentru scumpa lor persoană, bucurându-se de toate desfătărilor iertate și neiertate ale vieții. Da, ei se desfătează în plăceri și în trândăvie, pe când milioanele de muncitori exploatați de acești bogați, își duc crucea vieții în cea mai neagră mizerie. Nimeni nu vine într'ajutorul acestor robi ai hârniceii și ai întunecului. Și n'ar fi oare datori bogații să jertfească prisosul averii

lor pentru educația morală și intelectuală a țărânimii? Noi credem că interesele superioare ale neamului nostru ar trebui să le impună această datorie. Cu toate



Vasile Stroescu.

acestea ce puțini au conștiința datoriilor naționale și umanitare.

D-l Stroescu a avut această conștiință. De aceea numele d-sale va rămâne ca o pildă frumoasă în vieța noastră națională. Se cuvine deci s'aducem numelui Stroescu omagii de recunoștință și admirație din cea mai curată inimă.

✻

† **Mikszáth.** A murit cel mai mare prozator al Ungurilor tocmai când atinsese apogeul măririi.

Sunt abia câteva săptămâni de când și-a ținut jubileul de patruzeci de ani ca scriitor, fiind sărbătorit într'un mod deosebit de înălțător. Toate societățile culturale ale Ungurilor i-au prezentat omagiile; i s'au dat decorații, titlii academici honoris causa, și i s'a

cumpărat, ca dar al nației ungurești, o moșie în valoare de aproape două sute de mii coroane. Satul lui natal, obscurul sat din nordul țării noastre, s'a numit după numele lui: Mikszáthfalva, perpetuând astfel numele scriitorului și în domeniul rigid al administrației.

Copleșit de atâtea manifestări de simpatie, Mikszáth le-a zis jubilanților: „Înapoiți-vă la căminurile voastre cu convingerea că ați văzut: un om fericit“.

Vorba nu-și pierde efectul dacă am aplica-o într'alt sens: ați văzut un mort fericit!“

Ce moarte mai fericită își poate dori un scriitor, decât aceea văzându-se adorat de o țară întreagă, în apogeul gloriei? Moartea a sosit în momentul cel mai norocos, potențând par'că acest prisos de admirație și simpatie.

Mikszáth-omul avea cuvânt să mai ceară ceriului zile, dar Mikszáth-scriitorul nu avea nimic mai frumos de dorit. Vorba bătrânului Erodod rămâne deapururi adevărată: Cea mai mare fericire e o moarte frumoasă?

Și se poate inchipui o moarte mai frumoasă ca aceea a lui?

În literatura ungurească Mikszáth ocupă locul dintâiu, alături de Jókai. Cu o fantezie mai puțin avântată ca a acestuia, îl întrece mult în observațiile spirituale, în umorul sănătos cu care zugrăvește comicul vieții din provincie, scenele hazlii din vieța Slovacilor și a Palocz-ilor.

A trăit și a muncit ca gazetar. Încercările-i novelistice din tinerețe nu au fost remarcate decât în cercul restrâns al tovarășilor de muncă.

Schițele din vieța poporului slovac și a palocz-ilor, croquis-uri spirituale, l-au ridicat deodată în șirul dintâiu al scriitorilor contemporani.

De aci înainte calea gloriei îi eră deschisă; a fost tradus aproape în toate limbile culte, stăpânind deasupra tuturor scriitorilor unguri.

În românește n'a fost tradus decât „Parapleu Sfântului Petru“, cunoscut și acesta în cercuri foarte restrânse.

Stavila politică e și o stavilă literară între cele două literaturi atât de învecinate ca teritor și atât de îndepărtate ca simpatie.

Și dacă am ținut să-l remarcăm la acest loc, e întâiu pentru motivul, c'a fost într'adevăr un scriitor mare, al doilea pentru ca să știe și publicul nostru, cum se sărbătoresc scriitorii altor neamuri, chiar când nu pot avea pretenția de a fi mai înaintate ca acela al nostru. Toți scriitorii noștri la olaltă n'au luat onorarul de care s'a împărtășit Mikszáth numai din prilejul jubileului.

E bine să învățăm câteodată și dela dușman...

⊗

O mie și una de nopți, colecția de povești orientale cunoscută sub numirea de „Halima“, e desigur mult prea puțin răspândită la noi în raport cu frumusețile ce le conține. Cele două traduceri mai vechi, una făcută la noi de Barac și cealaltă tipărită de I. Gherasim Gorjan la 1835, sunt cu totul rare și de altfel nici n'ar mai putea satisface astăzi în toate privințele

gustul cetitorilor, limba lor fiind învechită. A fost deci o bună idee a novelistului nostru Em. Gârleanu de a se gândi să pună din nou în circulație aceste minuni ale Orientului, cu poezia lor romantică, cu sensualismul și fantasmagoriile lor. Ceeace ni se pare însă curios este că d-l Gârleanu, în loc de a imita de pildă pe un prozator german, care în editura splendidă a revistei moderne „Die Insel“ a tipărit o traducere proprie a „Halimalei“, d-sa se mulțumește să tipărească în „Universul literar“ fragmente din traducerea lui Barac, revăzându-le și îndreptând asprimile de limbă. Procedările aceste sunt curioase. Lasă că nimeni n'are dreptul să se atingă de texte vechi, devenite oarecum istorice. Dar se întâmplă, ca cu toată revizuirea, să rămână barbarisme lingvistice. Se știe anume că Barac a tradus „Halimaua“ din nemțește și că paginile lui sunt pline de nemțisme. Cuvântul „șlai er“ de pildă, care înseamnă vâl, e foarte des la Barac, iar d-l Gârleanu îl admite în varianta sa... Noi credem că novelistul nostru, cu stilul său frumos, în loc de a ne reinvia o traducere veche, ar săvârși o operă mult mai utilă, traducând el singur cartea asta populară, pentru care desigur se vor găsi mulți editori.

⊗

Multatuli. La 7 Maiu a fost o zi de mare sărbătoare în Olanda. Cercurile literare și toată populația a sărbătorit ziua în care Multatuli — pseudonimul lui Douves Dekker — a tipărit pe „Max Havelaar“, o carte care cuprinde toată tragedia suferințelor îndurate de coloniștii olandezi din lava. A fost una din cele mai frumoase lucrări, ce s'au scris în timpul din urmă pentru omenire. Într'un stil strălucit, cu mult sarcasm și în același timp cu multă dragoste a ridicat vâlul de pe atâtea răni ce bântueau în acele colonii, iar strigătul lui de revoltă a avut ecou în toată lumea. Multatuli — pe latinește „am suferit multe“ — cu tot talentul său cel mare de a scrie drame, proză și versuri, cu toată strălucirea „Ideilor“ sale, prin cari a intrat în rândul cugetătorilor contemporani de frunte, a trăit în mizerie și a murit sărac, la 1887, în vârstă de 67 ani.

⊗

Din volumul „Idei“ al lui Multatuli reproducem cu această ocazie următoarele pilde:

1. Lumea crede, că eu sunt împotriva tuturor. Asta, dragii mei, este o vorbă de clacă. Ah, dacă ar ști lumea, câte lucruri îmi sunt sfinte!

2. Greșim mult supărându-ne așa de tare pe cei răi. Cei mai buni dintre noi sunt cei mai aproape de cei răi.

3. Din Biblie am înțelege mai mult, dacă am lăsa teologia la o parte. Căci sunt multe lucruri frumoase în cartea asta.

4. Nu-mi vine greu să-mi recunosc o greșeală. Și o fac destul de des. Dar vă mărturisesc, că numai din mândrie.

5. Nici o prostie nu este atât de proastă ca să nu se găsească filozofi și s'o ia sub scutul lor.

6. Un scriitor, care are vreme să dea explicații la toate, n'are ce să scrie. Un cetitor, care n'are vreme să se întrebe la toate: ce este asta? — nu mai trebuie să cetească.

7. Este o durere în orice creație intelectuală. Ți-ai dat seama, cetitorule, că cugetătorului trebuie să-i dai aceeași îngrijire ca femeii lăhuze?

⊗

Teatru de vară. E foarte simpatică știrea, cetită în ziarele bucureștene, că doi dintre cei mai distinși artiști ai Teatrului Național, d-nii Brezeanu și Toneanu, au închiriat pentru mai mulți ani frumoasa „Grădina Blanduziei” din centrul Capitalei pentru o serie de reprezentațiuni populare în cursul verii. Un început de teatru de vară pentru mulțime, cu o artă mai ușoară, cu piese mai senine, a existat el și până acum în Regat. Trupe mărunte, cu toată cohorta de artiști vaganți, cutrierau și până acum provincia și făceau să răsune grădinile Capitalei de toate împetriștele lor mijloace de a distra. Dar de un timp incoace mișcarea a luat un curs mai serios. S’au angajat la aceste întreprinderi forțele cele mai bune și astăzi se poate vorbi de un caracter demn al acestor tendințe de popularizare ale artei dramatice. Intrarea d-lor Brezeanu și Toneanu în acest curent, a căror vervă este admirată, al căror gust e cunoscut, promite categorice progrese.

⊗

Un pamflet. În numărul dela întâiu Maiu a. c. al cunoscutei reviste vieneze Österreichische Rundschau, a apărut un articol semnat de ungurul A. Kovaros, care se ocupă de o carte edată de ministerul ungar de instrucție. Cartea, care poartă titlul „Bucăți istorice de cetire”, e scrisă în nemțește din însărcinarea contelui Apponyi, de cătră fostul redactor al revistei „Néptanitók Lapja”, Benedek Elek. Făcând abstracția dela împrejurarea că acerbul autor mutilează oribil frumoasa limbă a lui Schiller, își permite însă să debiteze cu un tupeu ne mai pomenit, cele mai revoltătoare falșuri istorice, din câte se pot întâlni undeva. În vreme ce revoluționarii unguri ca Bocskay, Tököly, Rákoczy, Kossuth ș. a. sunt zugrăviți în colori fosforescente și prezențați ca adevărații zei, pe atunci domnitorii augustei case habsburgice sunt infierați cu cele mai aspre cuvinte și socotiți ca cei mai neronici asupritori ai Ungurilor. Iată prin ce caracterizări se cultivă alipirea cătră casa domnitoare: „Schon der ränkevolle Kaiser Friedrich III. hätte den Fuss gerne auf Ungarns Nacken gesetzt”. „König Rudolf (II.) und die niederträchtigen Seelen bei Hof führten einen Vernichtungskampf gegen die ungarische Nation”. „Der Hof sog den Adel ebenso aus, wie die Leibeigenen”. Și în acest tenor e ținută întreaga carte, care e una din cele mai rarissime pamflete tipărite. Recenzentul ungar numește, cu drept cuvânt, cartea aceasta o crimă (Verbrechen) împotriva dinastiei, a Austriei și imperiului german.

⊗

Literatura filozofică. Într’o cronică trecută am pomenit de societatea filozofică ce s’a înființat la București, cu scop de a răspândi studiul filozofiei. În vremea din urmă putem înregistra și câteva lucrări filozofice de seamă, cari merită să fie cunoscute în cercuri cât mai largi. — În 1908 a apărut *Puterea sufletească* a savantului profesor C. Rădulescu-

Motru, care tratează, pe baza ultimelor rezultate științifice, următoarele chestiuni: Afirmarea personalității omenești în principalele momente ale culturii. Legea conservățiunii unității sufletești. Persoană și mediu. Mecanismul actului voluntar. Caracterul. Putețile sociale. Cultura. — În 1909 a apărut minunata lucrare a tânărului filozof C. Antoniaide despre *Thomas Carlyle*. — Iar de curând dl P. P. Negulescu, profesor la Universitatea din Iași, publică vol. I. din *Filozofia Renașterii*, care cuprinde o introducere asupra istoriei filozofiei ca știință și o informație amănunțită și în unele părți nouă a filozofiei din epoca Renașterii. — Pe lângă aceste scrieri, cari au îmbogățit literatura noastră filozofică în vremea din urmă, au apărut lucrări de valoare în *Studii filozofice*, revista periodică a societății filozofice.

Această mișcare îmbucurătoare e menită să dea un nou avânt culturii românești.

⊗

Concertul corului dela biserica Sf. Nicolae din Brașov-Scheiu. Primum dela d-l G. Dima, apreciatul nostru compozitor, următoarele rânduri pe care le publicăm cu plăcere:

„Sub titlul acesta s’a publicat în No. 10 al revistei „Luceafărul” o dare de seamă despre concertul corului dela biserica Sf. Nicolae din Brașov, dat Marți la 26 Aprilie (3 Maiu) în Sibiu, în care piesa „Cucuruz cu frunza ’n sus” e calificată ca o prelucrare după Humpel, ceea ce alte cuvinte, însemnează că numita piesă este o compoziție originală de Humpel.

Afirmațiunea asta este neintemeiată și, prin urmare, greșită din simpla cauză că „Cucuruz cu frunza ’n sus” este un cântec poporal românesc.

Eu l-am auzit de primadată în vara anului 1881 — când m’am stabilit în Sibiu — dela domnișoara Elena baronesă Popp — mai târziu soția d-lui jude de curie Andreiu Frâncu — care mi-a cântat și cântecul „Hei leliță din cel sat,” amândouă ca cântece populare românești din Maramurăș.

Încântat de originalitatea lor, le-am prelucrat pentru cor mixt și tot în iarna aceluia an s’au cântat amândouă în concertul Reuniunii române de cântări din Sibiu, dat Duminecă în 6/18 Decembrie în sala dela Musikverein, ca al 7-lea punct din programă.

Știu că și Humpel l-a prelucrat, însă, pe cât îmi este cunoscut, mai târziu decât mine. Dar împrejurarea de mai curând, sau mai târziu nu este de nici o importanță, deoarece o melodie poporală nu poate fi privită în nici un caz ca proprietatea aceluia ce o prelucră. Cântecele populare sunt proprietatea poporului din a cărui suflet au ieșit; ele pot fi prelucrate de mulți înși în fel și chip, rămân însă pururea cântece populare.

Astfel stă lucrul cu prelucrarea piesei „Cucuruz cu frunza ’n sus”: este o prelucrare a unui cântec poporal românesc, iar nici de cum o prelucrare după Humpel. *G. Dima*”.

⊗

Concertul Czerny. Sâmbătă, 4 Iunie a dat violonistul d-l F. Czerny în sala dela „Gesellschaftshaus“ cu concursul d-lui W. Orendt, bariton, și al orchestrei orașului, un concert cu un preafrumos program. D-l Czerny a dovedit și frumoase calități tehnice și propriu zis muzicale în interpretarea internă atât de grea a concertelor pentru vioară de Beethoven și M. Bruch. Concertul de Beethoven l-a cântat întreg, din cel de Bruch introducerea și Adagio. Am remarcat dulceața tonului în cantilenele largi, mai ales sugestivă ni-a părut arietta-intermezzo din rondoul concertului de Beethoven. Cătră sfârșitul concertului s'a observat oboseală tehnică în „Zigeunerweisen“ de P. de Sarasate. Orchestra orașului sub conducerea fină a d-lui Novak a fost cu toată dragostea pentru reușita concertului, și a dovedit de ce interpretare subtilă și perfectă e capabilă, când e cu tot sufletul angajată. Nu ne așteptam să auzim atât de plastic țesătura atât de complicată a celor două concerte. Nu putem decât, să subliniăm muzicalitatea deosebită a acestui corp de orchestră. D-l Orendt, o frumoasă voce de bariton a cântat cu căldură discretă un lied în manieră declamatorică de I. Büttner, o frumoasă poezie de Björnson cu muzica de Grieg „Verborgene Liebe“, „Minnelied“-ul de Brahms și un ciclu de poezii: „Eliland“ de Stieler cu muzica de compozitorul modern A. v. Fielitz. Acest compozitor se bucură de mare popularitate în Germania fără să fi putut ajunge la puterea de expresie originală a lui R. Strauss, M. Reger, Thuille, — care a murit prea curând, — și ciclul „Eliland“, care povestește dragostea descoperită a unui călugăr pentru o călugăriță din Frauenwörth pe lacul Chiem nu atinge niciodată intensitatea de sentiment din ciclurile lui Schubert sau Schumann. Efectul e exterior, superficial, sentimentalism iar nu vieață internă adevărată. Trivialitate, ca „Und ob das Herz mir berste“. D-l Novak a ținut acompaniamentul la pian foarte distins. *L. T.*

Reviste și ziare. Falanga. Cu nr. 18 s'a stins și această revistă săptămânală din București. Ea a plecat în lupta vieții literare cu următorul crez: „Românism fără șovinism; dragoste de întregul neam fără deosebire de clasă; iubire de tot ce e ales și sănătos, — mai întâiu în fond și apoi în formă; amor curat de artă, fără tendință de comercializare, — iată crezul „Falangei“ noastre“.

Și acum când încetează sau „adoarme“ — cum se zice în cuvântul de încheiere — putem spune că nu lasă nici un gol în mișcarea literară. Partea literară a revistei se susține prin colaborări întâmplătoare. Scriitorii din fruntea numărului prim au părăsit-o repede, au devenit chiar „vrăjmașii“ ei. Partea cea mai interesantă a revistei erau polemicile mărunte ale d-lui Mihail Dragomirescu, cari în ultimele numere au degenerat în personalități plictisitoare.

D-l Dragomirescu mai are „Convorbirile critice“, așa că „lupta pentru adevăr“ se poate continua acolo. Mai bine ar fi, bineînțeles, să nu se continue nicăiri, căci certele de bălciu nu înseamnă a îmblânzi și a purifica moravurile literare.

„Falanga“ și-a împlinit misiunea. Meritul ei cel

mai mare e că n'a putut să trăească. Deci: în veci odihnire ea!

* Noua Revistă Română. Nr. 1. Vol. 8. D-l D. Drăghicescu publică un studiu foarte interesant și actual despre „Știință și Democrație“. Reproducem introducerea: „Două mari forțe cuprind lumea modernă și o stăpânesc pe fiecare zi mai mult: deoparte știința cu valurile ei luminoase, de altă parte democrația deslănțuită și liberatoare a omenirii. Viitorul aparține întreg acestor imense curente și prestigiul de care ele se bucură în ochii noștri crește cu fiecare clipă. Alături însă de știință și democrație aristocrația oligarhică, orgolioasă de puterile trecutului pe cari le-a pierdut, privește cu ochi plini de invidie terenul care îi scapă de sub picioare și viitorul ei amenințat. Ne mai având nici un rost și nici o rațiune, în timpul din urmă aristocrația oligarhică a încercat să opue pe unul din cele două curente contra celui alt, și din conflictul și discreditarea lor reciprocă să-și creeze un rost și să-și câștige rațiunea de a fi“.

* „Telegraful Român“ Nr. 48/1910 publică propunerea d-lui Nicolae Sulică primită de sinodul arhiepiscopozan privitoare la alcătuirea cărților de cetire pentru limba română. E o propunere în care se accentuează principiul național și principiile pedagogice moderne. Un punct al propunerii cere ca „autorii tuturor manualelor scrise românește pentru orice obiect de învățământ să fie îndatorați a da în cărțile lor o limbă ireproșabilă românească“. Să nădăjduim că propunerea d-lui Sulică va fi și urmată.

În acelaș nr. se publică un răspuns nedemn și de-un arțag bătrânesc la adresa d-lui Chendi.

✻

Știri. La 14 Maiu pictorul suedez Bruno Liljefors și-a serbat jubileul de 50 de ani dela naștere, Liljefors e unul dintre cei mai mari zugrăvitori de animale. Pe vremuri Academia din Stockholm îl dase afară din cauza „lipsei de talent“. Astăzi e sărbătorit de întreagă Suedia.

* Atragem atențiunea cetitorilor asupra următoarelor volume apărute de curând: Ape mari, romane și schițe de C. Sandu Aldea, Povestiri de seară de M. Sadoveanu și Cireșul lui Lucullus, de D. Anghel și Șt. O. Iosif.

* A apărut vol. II. din Criticele d-lui E. Lovinescu cu următorul cuprins: Matilde Serao, Emil Faguet, Antonio Fogazzaro, Benvenuto Cellini, Pe drumurile Eladei, I.-I. Weiss, P. Cerna, D. Anghel, O. Goga, M. Sadoveanu, Fantezii critice.

* Bursierii „Societății pentru fond de teatru“ s'au hotărât să facă, în cursul lunei Iulie, un turneu artistic sub conducerea d-lui Aurel P. Bănuț. Vor cânta d-nii Ștefan Mărcuș, tenor, și Ioan Crișan, bariton, iar d-l Bănuț va ține conferințe și va declamă bucăți din autorii români.

Acest turneu se așteaptă cu cel mai mare interes de publicul românesc. Artiștii vor cutrieră centrele: Arad, Caransebeș, Oravița, Lugoj, Orăștie, Sibiu, Brașov, Blaj, Abrud și Bistrița.

* Ministerul instrucțiunii publice din România a cumpărat pentru pinacoteca din București tablourile pictorului Grigorescu aflătoare în posesiunea moștenitorilor testamentari ai marelui artist. Tablourile au fost cumpărate cu 250 mii de lei.

* D-l N. Em. Teohari ne trimite o desvinovățire la acuza ce i s'a adus în numărul trecut (p. 363) al revistei noastre. Ne fiind obiectivă și nedovedind nimic nu publicăm această desvinovățire. Imprumutul nemărturisit, de care a fost acuzat, rămâne deci și pe mai departe.

* Suntem informați că în viitoarea sjaigiune a „Teatrului Național” din București se va reprezenta o nouă piesă a d-lui Gh. Diamandi, intitulată „Bestia”, în care se face o analiză amănunțită a societății de astăzi din România. Se afirmă că piesa d-lui Diamandi are o serioasă valoare literară și artistică.

.....

Poșta Redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

C. Loco. Impresiile dvoastră sunt prea sincere și prea simțite ca să nu publicăm o parte din ele, deși luna Maiu, „luna iubirii”, a trecut. Nădăjduim că năduful lunii lunie nu v'a topit dragostea.

„Puterea iubirii e cea mai minunată și cea mai mare taină a naturii. Acum în luna Maiu întreagă firea îi cântă imnuri de preamărire. Bogăția de verdeață, parfumul florilor, cântecul paserilor, toate câte te impresioară îți aduc aminte de versurile poetului:

Iubire, sete de vieață,
Tu ești puterea creatoare,
Sub care inimile noastre
Renasca ca florile în soare,
Și 'mbătate de-al tău farmec
Ce peste lume se așterne
În tremurarea lor de-o clipă
Visează fericiri eterne.

.....
Tu faci să circule în lume
Puterea ta de zămislire
Și miliardele de forme
De-alungul vremii să se'nșire.
Viețile ascunse'n germe,
Din somn — cât le atingi — tresar,
Și toate'n raza ta învie,
Și toate mai frumoase par.

Toate, toate... chiar și chipurile femeilor, cari nu te-au oprit niciodată'n cale, în luna iubirii îți trezesc în suflet fiorii dragostei nemărginite și nebune... Inima ta stingheră și tulburată de jale se înviorază și colindă, ca fluturul, din floare'n floare, căutându-și un loc de căldură și de mângăiere... Setea de vieață ce-ți înfioară întreaga ființă, îți învâluie ochii cu un vâl de poezie, prin cari toate îți par mai frumoase, mai aproape de inima ta dornică de o iubire curată și mare...

Lună Maiu, lună frumoasă, zămislitoare de-atâtea vieți, ce n'aș da să pot și eu cânta:

Im wunderschönen Monat Mai,
Als alle Knospen sprangen,
Da ist in meinem Herzen
Die Liebe aufgegangen.

Im wunderschönen Monat Mai,
Als alle Vögel sangen,
Da hab ich ihr gestanden
Mein Sehnen und Verlangen.

De câte ori n'am auzit repetate sub bolțile de frunze ale arinilor scâlțați în poleiul lunii aceste mărturisiri ale poetului german! Glasul privighitorilor îngănu glasurile îndrăgostiților și-mi luminau sufletul cu nădejile iubirii...

Un chip de fată mare mi-a răsărit în cale... O fată frumoasă și cuminte ce-și doinea în stihuri de jale tinereța neincălzită de razele iubirii. Sufletul ei se tânguia

Că nu i-e dat să-l ardă văpaia ta iubire,
Senină'nfiore — prisos de strălucire...

și se simția ofilit și părăsit.

Și când se 'ntâlnesc două suflete setoase de dragoste ca ale noastre, în luna Maiu, ce ușor s'apropie și ce ușor își găsesc calea fericirii!

Bine că v'ați întâlnit. Când vă logodiți să ne mai scrieți...

I. V. Brașov. Se pare că aveți fiorul poeziei în suflet. Dar de ce atâtea pesimism? În loc de dragoste vi-

Dor de un sicriu împodobit
Cu flori de primăvară,

sau poate tocmai din pricina dragostei vă bat gânduri așa de posomorite? Lămuriți-ne în câteva versuri, că ne interesează.

Mândrilă. Cleveland O. (America.)

Dospește gila'n luna lui Florar
Și din senin minuni răsar,
Atâtea patimi tu deștepți
Iubita mea, — la ce te-aștepți?...

Să fim noi în locul ei, am răspunde: la versuri mai bune! — Ne fagăduiți că din „depărtări vrăjmașe”, ne veți scrie regulat, dacă veți avea „voie, timp și bani”... Bine, bine, dar să adăugați și o leacă de talent, căci fără de asta nu se poate.

T. M. Traducerile din Heine și Lenau nu merg.

I. Mălin. Luăm act că nu ne-ați scris decât sub trei pseudonime între cari nu e și cel de P. Papazissu. Vă rugăm să ne iertați că v'am confundat cu P. Papazissu.

P. Papazissu. Vă mulțămim pentru lămuriri. Va se zică T. M., T. Cosma și I. Mălin e altul. Vă rugăm și pe d-voastră să ne iertați că v'am confundat cu I. Mălin etc. — Dintre versurile trimise Cântecul merită nemurirea:

Eu am o mândră'n țara depărtată,
O mândră cum sub soare nu-i nici una,
Când la fereastră noaptea se arată
De obrazii ei, în zări s'aprinde luna.

E. C. Nianza. Ne trimiteți o poezie, „o emanațiune cumpătată“, fiindcă ne credeți competenți „a analiză procesele de natură psihică, lăuntrică, sufletească“. Hm. Nu sunteți vreun elev al d-lui Drago-mirescu? Iată și o strofă din „Și cu mintea tulburată“.

Urlă tunetul făr' trudă
Și-mi tot ține 'n urechi,
Însă cu de-adâncă ciudă
Răsfoesc nervos cărți vechi.

Se pare că ați răsfoit prea multe de-ați ajuns „cu mintea tulburată“.

A. C. „Cântecul unui boem“ are părți interesante. Dar ne mirăm cum Vă poate inspira un sentiment pe care nu l-ați putut trăi. Ce însemnează versurile:

Ori patria-mi iubită, ori țările străine.
Ori ură ori iubire, tot una-i pentru mine?

Prea sunteți tânăr ca să fiți cosmopolit și așa de blazat.

M. „Din cărți cu slova sfântă“... făgăduiește. Așteptăm altele mai curgătoare și mai concentrate.

I. T. C. „Sanda“ e prea școlărește povestită. Înainte de a scrie vă rugăm să vă obicinuiți cu ortografia și cu limba românească. Manuscrisul nu se inapoiază.

V. D. Gherla. N'ați făcut un păcat prea mare, de-aceia vă iertăm îndrăzneala, pe care vă rugăm să nu o părăsiți, căci cine știe dacă nu vă va prinde bine..

P. P. B. Păreți a fi un om foarte interesant și cu multă bunăvoință pentru artă în lumea d-voastră dela țară. Câteodată vreți cam prea mult, de pildă:

Ași vrea să am un fluieraș
De doine și de hore,
Să cânt din el, eu păstoraș
Mai drăgălaș sub soare;
Să caut oițelor pe luncă,
Să joace mierlele cu foc;
Și să doinesc scara pe lună
S'adun și zânele ia joc...

Asta n'eamnă să întreceți pe Orfeu... Și-i cam greu!

Viorel. Scumpe Viorel, nici a doua oară n'ai noroc... nu sunt „posibile“ nici de cetit, decum de publicat.

A. S. „La aparență vieța-i banală, dar dacă depărtăm vâlul ce o acopere, răsar străduințe, ținte, lupte și încordări“...

Da, da, — dar credeți că a depărtă acel vâl afulisit e o jucărie? În „Soartea“ acest vâl se n'groașă rău.

D. Așteptăm altele mai reușite. Reținem strofa drăgălașă:

Peste noi să-și cearnă iar
Mărul gîngăș florile
S'ascultăm ca mai de mult
Iar privighitorile.

D. N. P. Din cele două poezii, „Noi te-așteptăm“ înseamnă un început de progres.

S. G. „Primul amor“ și „Depărtarea“ sunt lucrări de începător care nu făgăduesc.

Iancu. Regretăm că nu vă putem da un răspuns favorabil.

Un o. Și 'n zadar voesc să aflu
De e bine 'n viitor
Eu nu pot nimic să aflu
Și rămân neștiutor.

Vă credem, stimate versificator.

Eudymion. Noi v'am rugat să vă schimbați numai numele, nu și talentul. De astădată mai frumoasă e... hârtia de scrisori ce însoțește poezia.

I. T. „El“ nu merge.

* * * Împodobim această rubrică cu versurile anonime:

Dorm visurile...

Dorm visurile mele, prinse
În vraja unui basmu vechi,
Și glasul dragostelor stinse
Nu mai îmi sună în urechi.

Dorm în grădina părăsită
În care nimeni n'a intrat;
Clipită trece cu clipită
Pe somnul lor neturburat.

Se-mbină crengile bătrâne
Și crește iederă pe zid...
Și tot norocul ce-mi rămâne
Acolo-n taină, mi-l închid.

Sunt versuri frumoase! De ce nu le găsiți vrednice de un nume?

I. S. S. Două strofe din „Noapte“:

Doarme'n liniștea 'nserării
Legănat de vise lacul,
Pe mătasa apei sale
Flori își cerne liliacul.

Stau încremeniți copacii
Nu-i înclină nici o boare,
Doar în iarba parfumată
Tiriit de greeri moare.

Aviz abonaților.

Acest număr apare dublu din cauza grevei tipografilor. Numărul viitor va apărea regulat la începutul lunii Iulie.

Onorații cetitori cari nu sunt în regulă cu achitarea abonamentului sunt rugați a ne trimite până la întâiu Iulie sumele cu cari ne datorează ca expediția revistei să li se poată face și pe mai departe regulat.

Administrația revistei
„Luceafărul“.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.